

Közzététel: 2022. május 19.

A tanulmány címe:

„Az összeomlás után újraéledő magyar nemzet egyik első bizalommal és életerővel telt megmozdulása” – A Magyar Statisztikai Szemle 1923. évi megalapítása és működése 1948-ig

Szerző:

HORVÁTH BALÁZS, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár tudományos kutatója
E-mail: Balazs.Horvath@kshkonyvtar.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2022.5.hu0431>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Statisztikai Szemle c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„*Forrás: Statisztikai Szemle c. folyóirat 100. évfolyam 5. számában megjelent, Horváth Balázs által írt, „Az összeomlás után újraéledő magyar nemzet egyik első bizalommal és életerővel telt megmozdulása” – A Magyar Statisztikai Szemle 1923. évi megalapítása és működése 1948-ig*’ című tanulmány (link csatolása)”

7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Horváth Balázs

**„Az összeomlás után újraéledő magyar nemzet egyik első bizalommal és életerővel telt megmozdulása” –
A Magyar Statisztikai Szemle 1923. évi megalapítása
és működése 1948-ig**

**History of the *Hungarian Statistical Review*
from its foundation in 1923 to 1948**

HORVÁTH BALÁZS,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár tudományos kutatója

E-mail: Balazs.Horvath@kshkonyvtar.hu

A tanulmány a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal 1923-ban alapított tudományos folyóirata, a *Magyar Statisztikai Szemle* működésének kezdeti, 1948-ig tartó időszakát mutatja be. A történeti előzmények tárgyalása mellett ismerteti a folyóirat számára meghatározott célokot és feladatokat, megvalósításuk eredményességét, valamint azokat a nehézségeket, amelyekkel a szerkesztőség a vizsgált időszakban szembesült. A szerző az 1923 és 1948 között megjelent írásokat három ismérv szerint csoportosítja; a kategorizálás alapján összeállított táblázatokat a tanulmány Függeléke közli. A dolgozatot a *Magyar Statisztikai Szemle*, illetve két angolszász folyóirat, a *Journal of the Royal Statistical Society* (a Brit Királyi Statisztikai Társaság folyóirata) és a *Journal of the American Statistical Association* (az Amerikai Statisztikai Társaság folyóirata) összevetése zárja.

TÁRGYSZÓ: folyóirat-történet, statisztikatörténet, statisztikai elemzés

The study introduces the initial period (until 1948) of the *Hungarian Statistical Review*, a scientific journal founded by the Hungarian Royal Central Statistical Office in 1923. In addition to discussing the precursors of the periodical, the author describes its aims and objectives, the effectiveness of their implementation, and the difficulties faced by the editors during the period examined. The studies and other items published between 1923 and 1948 are classified by three criteria (the relevant tables are presented in the Appendix). The study concludes with a comparison of the *Hungarian Statistical Review* and two Anglo-Saxon journals, the *Journal of the Royal Statistical Society* and the *Journal of the American Statistical Association*.

KEYWORD: periodical history, history of statistics, statistical analysis

A Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal¹ által 1923-ban elindított tudományos folyóirat 2022-ben ünnepli fennállásának 100. évfolyamát; ez alkalmából a szerkesztőség egy háromrészes történeti áttekintést tesz közzé. Jelen tanulmány a kezdeti, 1923 és 1948 közötti időszakot tárgyalja, amely során a kiadvány még a *Magyar Statisztikai Szemle* címet viselte. A jubileumi évfolyam későbbi számaiban megjelenő további két írás a *Szemle* 1949–1989-es, illetve 1990–2020-as korszakát és működését mutatja be. A három tanulmány rávilágít azokra a főbb kérdés- és témakörökre, amelyek a leginkább foglalkoztatták a lapot a különböző időszakokban, továbbá külföldi kitekintést is tartalmaz, elhelyezve ezáltal a kiadványt a statisztikai szakirodalom nemzetközi világában.

1. Történeti áttekintés: a *Magyar Statisztikai Szemle* előfutárai²

Az ország népességére, gazdaságára és működésére vonatkozó statisztikai adatok, valamint az ezeket magyarázó elemzések rendszeres közlése iránt már évtizedekkel a folyóirat megalapítása előtt felmerült az igény. A XIX. század közepén a magyar tudományos és politikai élet mind több szereplője ismerte fel a statisztikatudomány jelentőségét, és kötelezte el magát egy hazai statisztikai szervezet felállítására mellett. E felismerés kialakulásában nagy szerepet játszott az a tény, hogy a Magyarországra vonatkozó hivatalos statisztikai adatgyűjtésekért és összeállításokért az osztrák császári és királyi statisztikai hivatal, az 1829-ben alapított *Statistisches Bureau*, valamint jogutódjai, azaz nem magyarországi intézmények voltak felelősek (*Bokor* [1896] 9. old., *Koren* [1918] 87. old.). Szintén jelentős tényezőnek bizonyultak e téren az osztrák hatóságok által lebonyolított adatgyűjtések (például az 1850/51. és az 1857. évi népszámlálások) végrehajtásával, módszertanával és eredményeivel kapcsolatban – több esetben joggal – felmerült kritikák is (*KSH* [1993] 16. old.).

¹ A statisztikai hivatal elnevezéséről az 1897. évi XXXV. törvénycikk rendelkezett, melynek értelmében az addigi Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal helyett Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatalra változott az intézmény neve. Ezt csaknem a tanulmány által vizsgált időszak egészében, 1945-ig megtartotta; azt követően vált használatossá (majd néhány évvel később hivatalossá) a mai Központi Statisztikai Hivatal megnevezés.

² A tanulmány nem, vagy csak érintőlegesen tér ki a hazai hivatalos statisztikai szolgálat megteremtésének körülményeire és a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal működésére. E témákkal kapcsolatban lásd a folyóiratban eddig megjelent tanulmányokat, például *Lakatos* [2003].

Csengery Antal (1822–1880),³ az MTA rendes tagja ebben a légkörben nyújtotta be hathatós és hazafias hangvételű indítványát egy statisztikai bizottság megszervezése tárgyában az Akadémia Filozófiai, Törvény- és Történelemtudományi Osztályának 1860. május 7-ei ülésén, amelyet közhelyesléssel fogadtak az osztálytagok. Ennek értelmében az MTA Statisztikai Bizottsága még aznap megalakult és megkezdte működését (*Bokor* [1896] 9–10. old.).

A bizottság feladataként határozták meg – hazai hivatalos statisztikai szerv hiányában – egyrészt a Magyar Korona országaira vonatkozó statisztikai adatok gyűjtését, összegzését, elemzését és nemzetközi összehasonlítások készítését, valamint az így feldolgozott anyagok kiadását egy saját közlönyben (*Toldy* [1861] III. old.). Az újonnan létrejött szervezet 1860. június 9-én tartotta első ülését, ahol többek között döntöttek a tervezett folyóirat, a *Statisztikai Közlemények* szerkesztői pozíciójáról, amelyre *Hunfalvy Jánost* (1820–1888)⁴ választották meg. A bizottság emellett felhívta az Akadémia figyelmét „a külföld rokonirányban működő statisztikai társulataira és intézeteire”, melyekkel szükségesnek tartotta a csereviszony kialakítását (*Bokor* [1896] 11. old.).

A *Statisztikai Közlemények* a teljességre törekedve gyűjtötte, elemezte és tette közzé a demográfia, a gazdaság, a kereskedelem, a pénzügyi szféra, a közoktatás és az általános műveltség témakörében a magyarországi statisztikai adatokat, amennyiben rendelkezésre álltak, mivel a Statisztikai Bizottság hivatalos adatgyűjtéseket nem eszközölhetett. *Toldy Ferenc* (1805–1875)⁵ az első számhoz írt előszavában kiemelte a tanulmányok tudományos hasznosulását és az adatközlések gyakorlati jelentőségét: a *Statisztikai Közlemények*ben publikált írások nélkülözhetetlen forrásként szolgálhatnak a politikai döntéshozók, a gazdasági szereplők és a közigazgatásban dolgozók mellett – adott esetben – a magánszemélyek számára is (*Toldy* [1861] I–II. old.). A folyóirat azonban nemcsak tanulmányokat közölt, hanem beszámolt a hazai és külföldi statisztikai eseményekről, valamint időnként ismertette a külföldi statisztikai folyóiratokat is. A lap ezer példányban, évente négy tíz éves füzetben, évi 1 forint előfizetési ár mellett jelent meg (*Visi Lakatos* [2002] 1098. old.). Hiánypótló anyagainak és szerzői gárdájának köszönhetően nem meglepő, hogy *Thirring Gusztáv* (1861–1941)⁶ is úgy tartotta, a kiadvány „a magyar közállapotok alapvető forrásmunkájának” szerepét töltötte be (*Thirring* [1927] 24. old.).

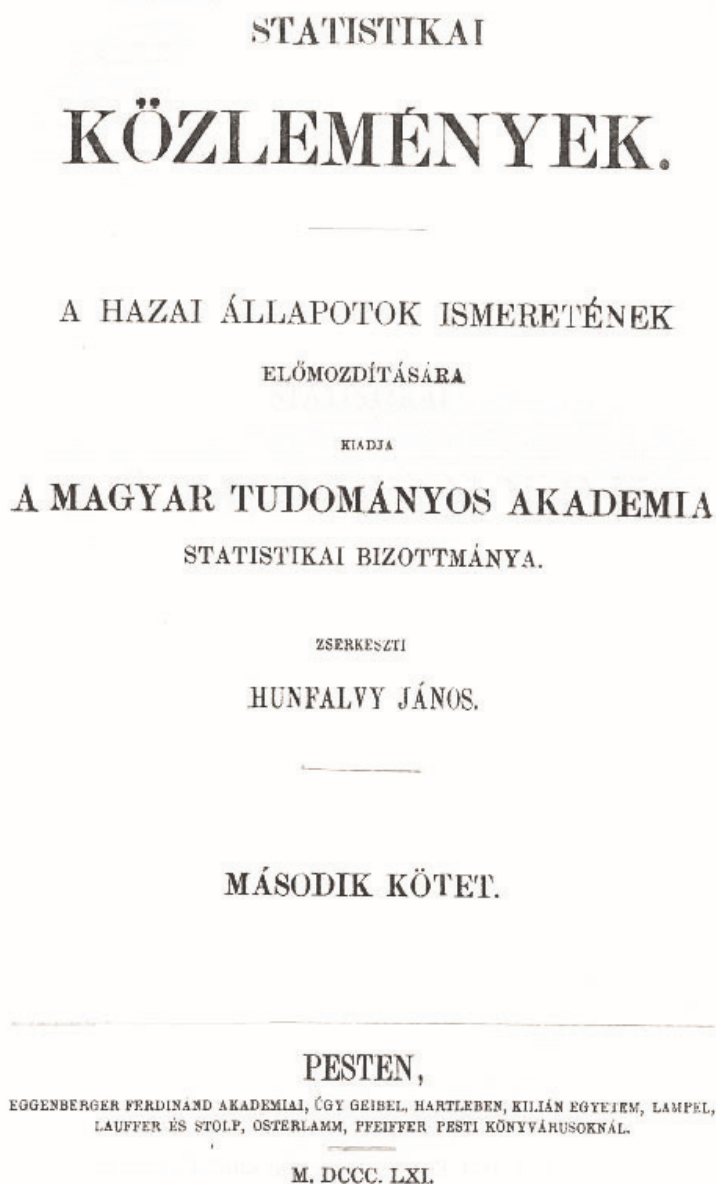
³ Politikus, közgazdász, publicista, az MTA (Magyar Tudományos Akadémia) másodelnöke, a Magyar Földhitelintézet titkára, majd egyik igazgatója.

⁴ Geográfus, statisztikus, a magyar földrajztudomány jelentős képviselője, az MTA tagja. 1870-ben megalapította a Pesti Királyi Tudományegyetem Földrajz Tanszékét, amelynek haláláig oktatója volt. Alapító elnökként tevékenyen részt vett a Magyar Földrajzi Társaság létrehozásában. Emellett a kiegyezés után tagja volt a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumon belül 1867-ben felállított statisztikai szakosztálynak és az Országos Statisztikai Tanácsnak is.

⁵ Az MTA tagja és titkára, 1841 és 1861 között a Kisfaludy Társaság igazgatója.

⁶ Statisztikus, demográfus, földrajztudós; 1906 és 1926 között a Budapest Székesfővárosi Statisztikai Hivatal igazgatója.

1. ábra. A Statistikai Közlemények 1861. évi 2. kötetének címlapja
(Front page of the *Statistical Bulletins*, Vol. 2, 1861)

2. ábra. A Statistikai Közlemények első évfolyamának tartalomjegyzéke
(Table of contents of the *Statistical Bulletins*, Vol. 1)

TARTALOM.

AZ I. FÜZET TARTALMA.

	Lap.
Előszó. Dr. Toldy Ferencz akad. titoknoktól	IV
I. A statisztikai bizottság által megindított népszámlálás. Dr. Konek Sándortól.	3
II. Gymnasiumaink állása 185 $\frac{3}{4}$ -től 185 $\frac{1}{4}$ -ig Hunfalvy Jánostól.	22
III. Közlemények a hazai bányászat köréből. Selmezbánya. Faller Gusztáv tanártól.	56
IV. Közlemények az egyházmegyék köréből	64
V. Magyarországi takarékpénztárok. Galgóczy Károlytól.	89
VI. Újabb adatok a magyar birodalom földterületi viszonyairól s egyenes adójáról. Lónyay Menyhérttől	106
VII. A népesség mozgalma Pest városában 1859-ben Dr. Tormay Károlytól.	137
Egyveleg.	152

A II. FÜZET TARTALMA.

I. A magyar birodalom földterületi s adóviszonyai. 2-dik Közlemény. Lónyay Menyhérttől.	159
II. Statisztikai visszapillantás a magyar tud. egyetemre a legközelebb lejárt évtizedben. Dr. Konek Sándortól.	237
III. A bünvádi statistikának múltja s jövője hazánkban. Dr. Konek Sándortól.	264
IV. Adalék a népesületi mozgalomhoz.	286
V. A szőlőművelés Erdélyben.	289
A stat. bizottság jegyzőkönyveinek kivonata.	292
Egyveleg	295

A szerzők közül mindenképpen kiemelendők – a teljesség igénye nélkül – *Fényes Elek* (1807–1876), az 1848-ban felállított Országos Statisztikai Hivatal egykori vezetője; *Konek Sándor* (1819–1882), a magyarországi bűnügyi statisztika egyik első, kiváló művelője és *Lónyay Menyhért* (1822–1884) későbbi magyar királyi pénzügyminiszter és miniszterelnök. Szerkesztőként (és szerzőként) meghatározó szerepet töltött be a folyóirat működésében a már említett Hunfalvy János, aki 1861-től 1868-ig gondozta az egyes köteteket, valamint utóda, *Keleti Károly* (1833–1892), a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumon belül 1867-ben megszervezett statisztikai szakosztály első vezetője, aki 1869-től 1872-ig szerkesztette a kiadványt (*Gyulay* [1963] 873. old.). Így, bár a Statisztikai Bizottság nem végezhetett hivatalos statisztikai tevékenységet, létrejöttével és működésével, illetve a *Statisztikai Közlemények* kiadásával nagymértékben hozzájárult a hazai hivatalos statisztikai szolgálat kiegészítést követő gyors megalakulásához, hiszen annak vezető tisztségviselői a bizottság munkálataiban való részvételükkel addigra már jelentős szakmai tapasztalatra tettek szert.

A statisztika és a közgazdaság-tudomány közötti kapcsolódási pontokra hivatkozva a *Statisztikai Közlemények* címét 1865-ben *Statisztikai és Nemzetgazdasági Közleményekre* változtatták, és ettől kezdve a statisztikai jellegű írások mellett tisztán közgazdasági elemzések is helyet kaptak az egyes füzetekben (*Thirring* [1927] 24. old., *Visi Lakatos* [2002] 1099. old.). A címváltozással egyidejűleg indult meg a közgazdasági tárgyú munkák fokozatos térnyerésével és a statisztika témaköréhez tartozó tanulmányok háttérbe szorulásával jellemezhető időszak. A folyamat eredményeként – bár 1871-ben az addig működő statisztikai szakosztályból megszervezték az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatalt – 1874-ben *Nemzetgazdasági Szemlére* módosult a folyóirat elnevezése, amely már egyértelműen jelezte a kiadvány elsődleges irányultságát, noha ezt követően is a hivatal vezető tisztségviselőinek aktív közreműködésével és a Statisztikai Bizottság támogatásával jelent meg. 1894. évi megalakulását követően a Magyar Közgazdasági Társaság vette át az MTA megbízásából a *Nemzetgazdasági Szemle* kiadásával kapcsolatos feladatokat; ennek következtében statisztikai jellegéből egyre inkább vesztett, mígnem gyakorlatilag meg is szűnt statisztikai lapként létezni (*Gyulay* [1963] 874–877. old.).

A *Statisztikai Közlemények* ismertetése után szükséges még röviden kitérni az 1867-ben frissen megszervezett statisztikai szakosztály publicisztikai tevékenységét érintő elképzelésekre is, melyek néhány ponton árnyalhatják az előbb vázoltakat. Keleti Károly már a *Gorove István* (1819–1881)⁷ felkérésére, a magyarországi statisztikai hivatal szervezése tárgyában írt emlékiratában⁸ is részletekbe menően

⁷ Az Andrassy-kabinet földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztere 1867. február 20-a és 1870. május 24-e között. Az 1867-ben felállított statisztikai szakosztály, majd az 1871-ben megszervezett statisztikai hivatal is e minisztérium hatáskörébe tartozott.

⁸ Az emlékiratot *Keleti* [1867a] közli.

tárgyalta a statisztikai adatok „bizonyos földolgozás melletti” rendszeres közzétételének fontosságát és lehetséges módozatait (*Bokor* [1896] 21. old.). A külön statisztikai közlöny elindítását több szempontból is elvetette: egyrészt működése kezdetén a szakosztály nem rendelkezett a komolyabb elemzésekhez szükséges országos statisztikákkal, másrészt a rendelkezésre álló adatok nem voltak minden esetben megbízhatók. Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a szakosztály (de később a hivatal is) nagy erőfeszítéseket volt kénytelen tenni az egyes minisztériumokban fellelhető statisztikai anyagok megszerzése érdekében (*Buday* [1911] 2. old., *Keleti* [1867b] 5. old.). Gyakorlati szempontból Keleti a nagyobb, tudományos jellegű cikkek megjelentetését a *Statisztikai és Nemzetgazdasági Közleményekre* bízta, míg a kisebb terjedelmű anyagok esetében a kormány hivatalos lapját, a *Budapesti Közlönyt* tartotta megfelelő orgánumnak. A hivatalos statisztikai közlöny elindításának elmaradásában e tényezők mellett minden bizonnyal pénzügyi okok is közrejátszottak, mint ahogy erre maga a statisztikus is utalt az Országos Statisztikai Tanács első ülésén, 1867. július 16-án (*Keleti* [1867b] 6. old.). Az ötlet elvetésében emellett annak is szerepe volt, hogy valamennyi minisztérium nemzetgazdasági jellegű közleményét és adatát Keleti egy, a szakosztály (majd hivatal) által szerkesztendő folyóiratban szeretne volna megjelentetni (*Bokor* [1896] 23. old., *Keleti* [1869] 115. old.).⁹ Ugyanakkor kiemelten fontosnak tartotta a szakosztály működését és eredményeit bemutató hivatalos statisztikai közleménysorozat megjelentetését, hogy rendszeresen tájékoztathassák a hazai nyilvánosságot, illetve a külföld felé is reprezentálhassák a magyarországi statisztikatudomány magas színvonalát. Ennek értelmében 1868-ban elindították a „*Hivatalos statisztikai közlemények*” című sorozatot, amely „időhöz nem kötött, a be-begyülő anyaghoz aránylag megjelenendő füzetek” formájában kezdte meg működését (*Keleti* [1868] III. old.). E periodika első számának előszavában Keleti ismételten kiállt egy hivatalos statisztikai folyóirat, valamint egy statisztikai évkönyv elindításának szükségessége mellett. Míg ez utóbbi kívánalma 1872-ben, a *Magyar Statisztikai Évkönyv* első évfolyamának kiadásával megvalósult, az előbbire egészen 1923-ig kellett várni.

⁹ Ezt már csak azért is problémás lehetett (volna) megszervezni, mivel a korszakban az egyes minisztériumok önálló statisztikai adatgyűjtési és -publikálási tevékenységet folytattak.

2. A Magyar Statisztikai Szemle megalapítása és működése – célok, feladatok, nehézségek

Az első világháborút követő béketárgyalásokra való felkészülésben a kormányzat kiemelt szerepet tulajdonított a statisztikai hivatalnak, hiszen ez az intézmény rendelkezett a Magyar Korona országaira vonatkozó népességi és gazdasági adatokkal, melyeket a magyar küldöttség az ország területi integritásának megőrzése érdekében szándékozott felhasználni. Természetesen a magyar kormány nem tudhatta előre, hogy küldöttjeit a párizsi békekonferencián nem fogják meghallgatni, azonban felismerte a statisztikai adatokban rejlő lehetőségeket az országról alkotott „rossz vélemény” eloszlatását és Magyarország helyzetének „helyes megvilágítását” illetően (*Visi Lakatos* [2002] 1101. old.). A Külügyminisztérium 1921. március 29-ei 20.282. számú leirata¹⁰ indította el azt a tárgyalássorozatot, amely végül – a Magyar Statisztikai Társaság megalapítása mellett – a *Magyar Statisztikai Szemle* elindításához vezetett. Ennek elérésében meghatározó szerepet játszott *Szabóky Alajos* (1873–1931)¹¹ és *Buday László* (1873–1925),¹² akik helyesen ismerték fel a lehetőséget egy, a statisztikai hivatal munkatársai által szerkesztendő szakfolyóirat létrehozására.

A hivatali előterjesztést követően a kereskedelemügyi miniszter hozzájárult a *Magyar Statisztikai Szemle* kiadásához,¹³ így 1923 februárjában megjelenhetett az első, dupla szám. Az előszóban Szabóky kifejtette nézeteit a statisztika feladatáról, amely az államigazgatás mellett az állampolgárok tájékoztatását is magában foglalja. Meglátása szerint ennek megvalósításához olyan közleményekre volt szükség, amelyek az adatfelvételek eredményeit „frissen, aktuálisan, népszerű szöveges ismertetésben” közlik (*Szabóky* [1923] 1–2. old.). Fontos szempontnak tekintette továbbá, hogy a nemzetközi összevetéseket is tartalmazó szövegeket könnyen értelmezhető grafikonok, diagramok és térképek illusztrálják. A folyóirat nem titkolt célja volt, hogy biztos támpontot nyújtson – kvázi elődjéhez, a *Statistikai Közleményekhez* hasonlóan – a politika, a gazdaság és a társadalom adatai iránt érdeklődő személyek, egyesületek és intézmények számára. Ezenfelül – az országos cél elérése mellett – a kiadvány a magyar statisztika ügyét is szolgálni kívánta: működésével igyekezett eloszlatni a statisztika iránti idegenkedést és csökkenteni az „adatszolgáltatói közönség” részéről érzékelhető bizalmatlanságot, melyet „sajnos, még jelenleg is tapasztalni kell” (*Szabóky* [1923] 1. old.).

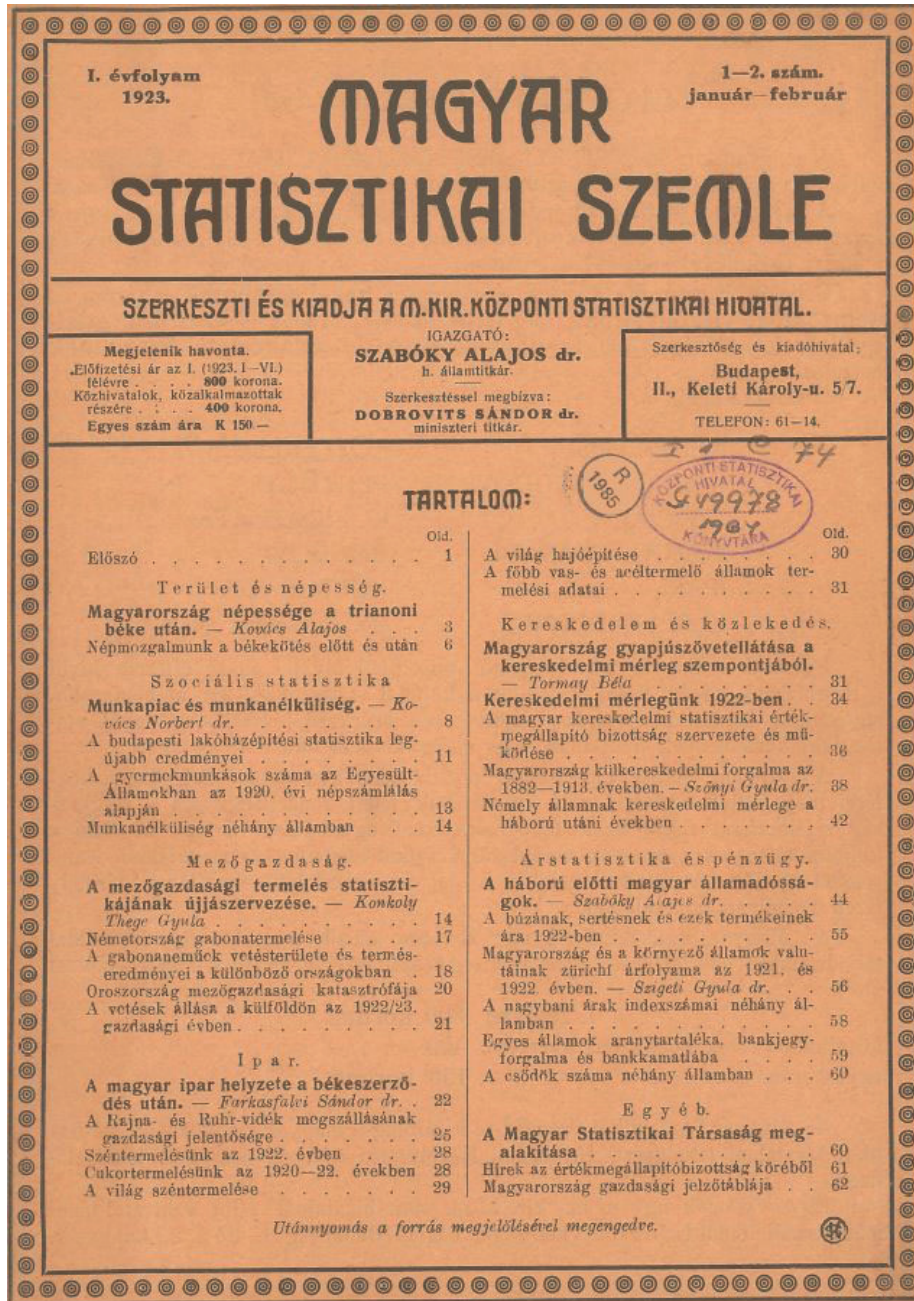
¹⁰ A Külügyminisztérium eredeti javaslata egy nemzetközi osztály felállítását irányozta elő a hivatalon belül, amelynek munkatársai egy francia nyelvű folyóirat szerkesztését végezték volna. Az ötlet végül nem az eredeti formájában, de megvalósult: az 1922-ben megalakuló Magyar Statisztikai Társaság lett a felelős az 1923-ban meginduló „*Revue* (majd *Journal*) de la Société Hongroise de Statistique” című folyóirat kiadásáért.

¹¹ A Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal 1920 és 1924 közötti igazgatója, későbbi pénzügyminisztériumi államtitkár és a Magyar Nemzeti Bank kormánybiztosa.

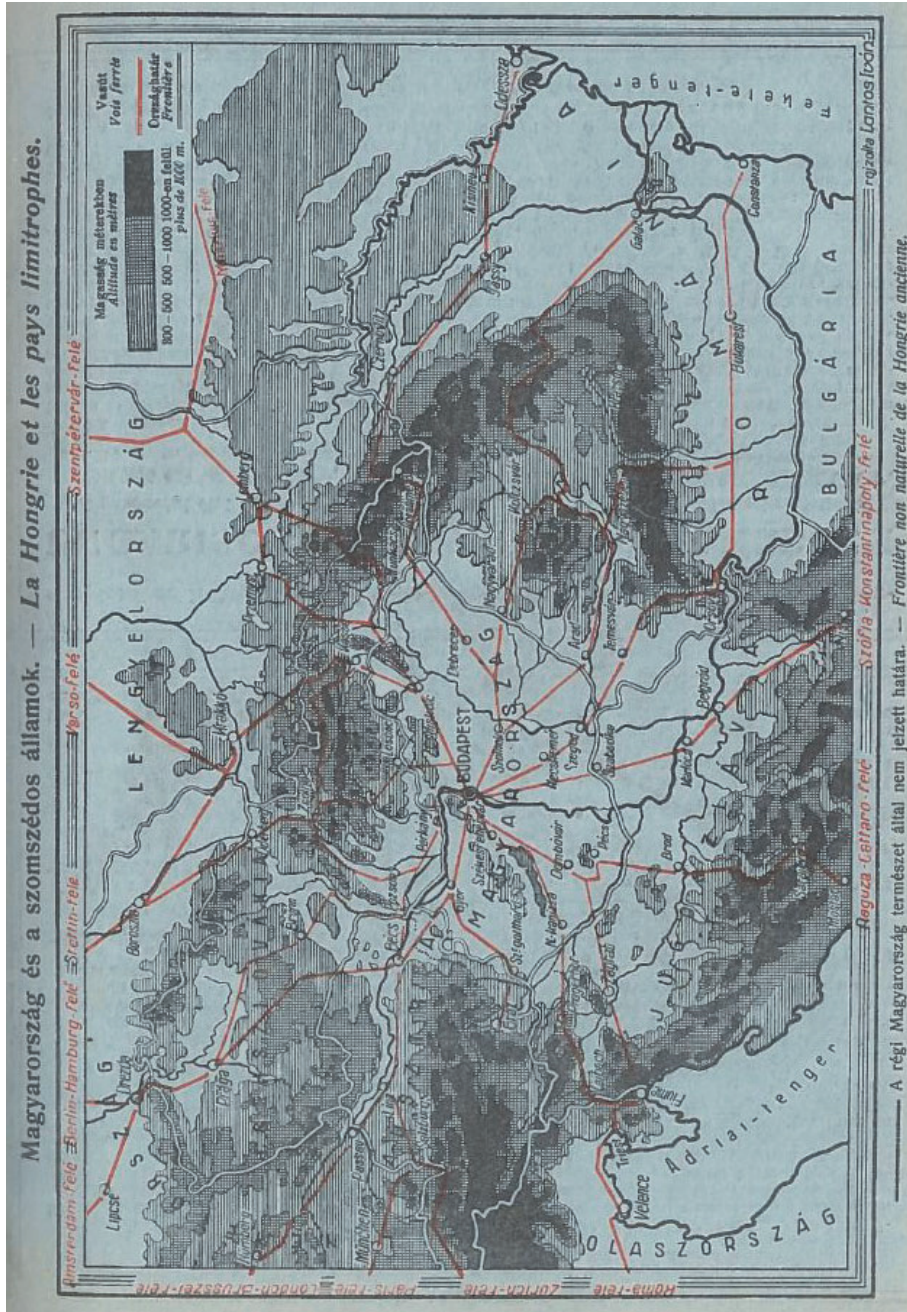
¹² Az MTA levelező tagja, egyetemi tanár, író; a hivatal igazgatója 1914 és 1920 között.

¹³ 1889. június 16-ától az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal a Kereskedelemügyi Minisztérium hatáskörébe tartozott.

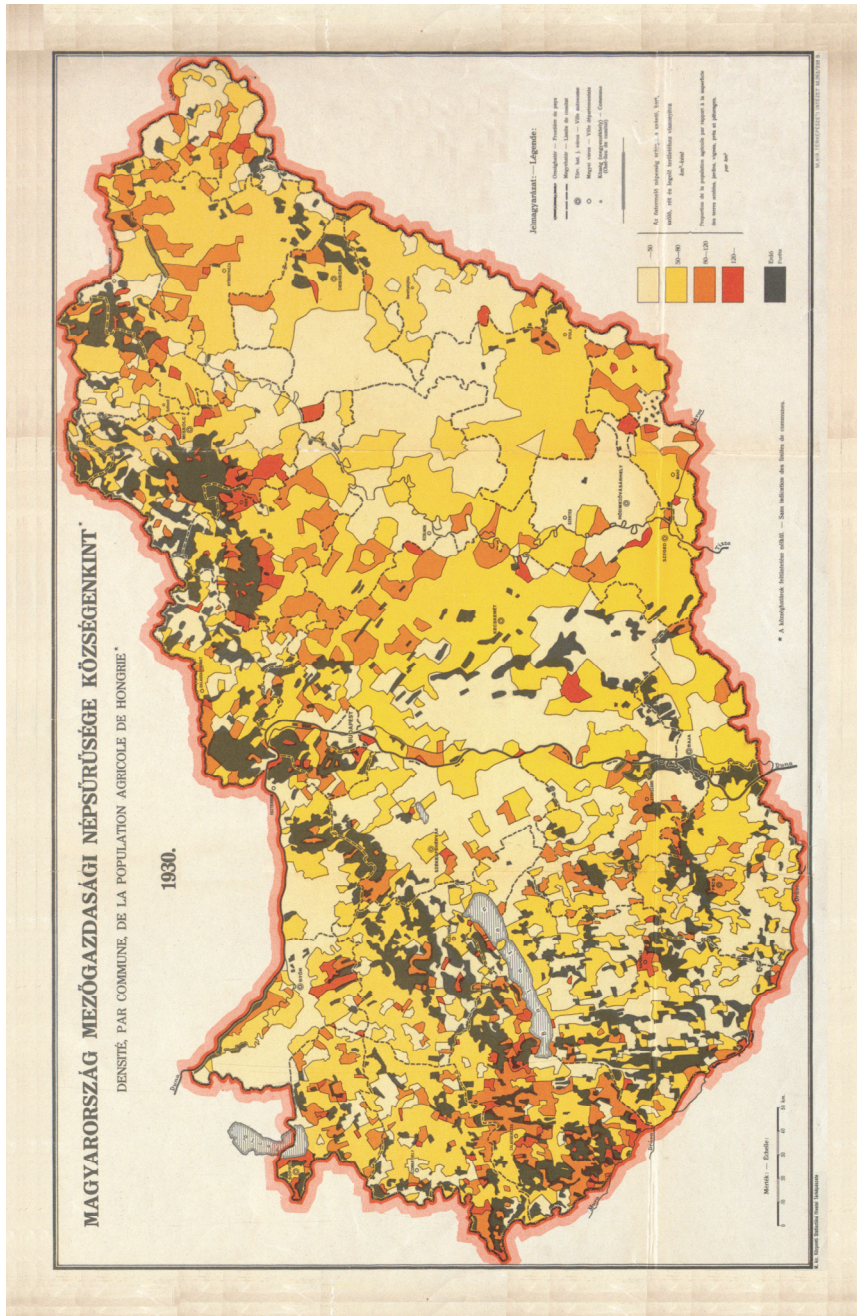
3. ábra. A Magyar Statisztikai Szemle 1. évfolyam 1–2. számának borítója
(Front cover of the Hungarian Statistical Review, Nos. 1–2, 1923)

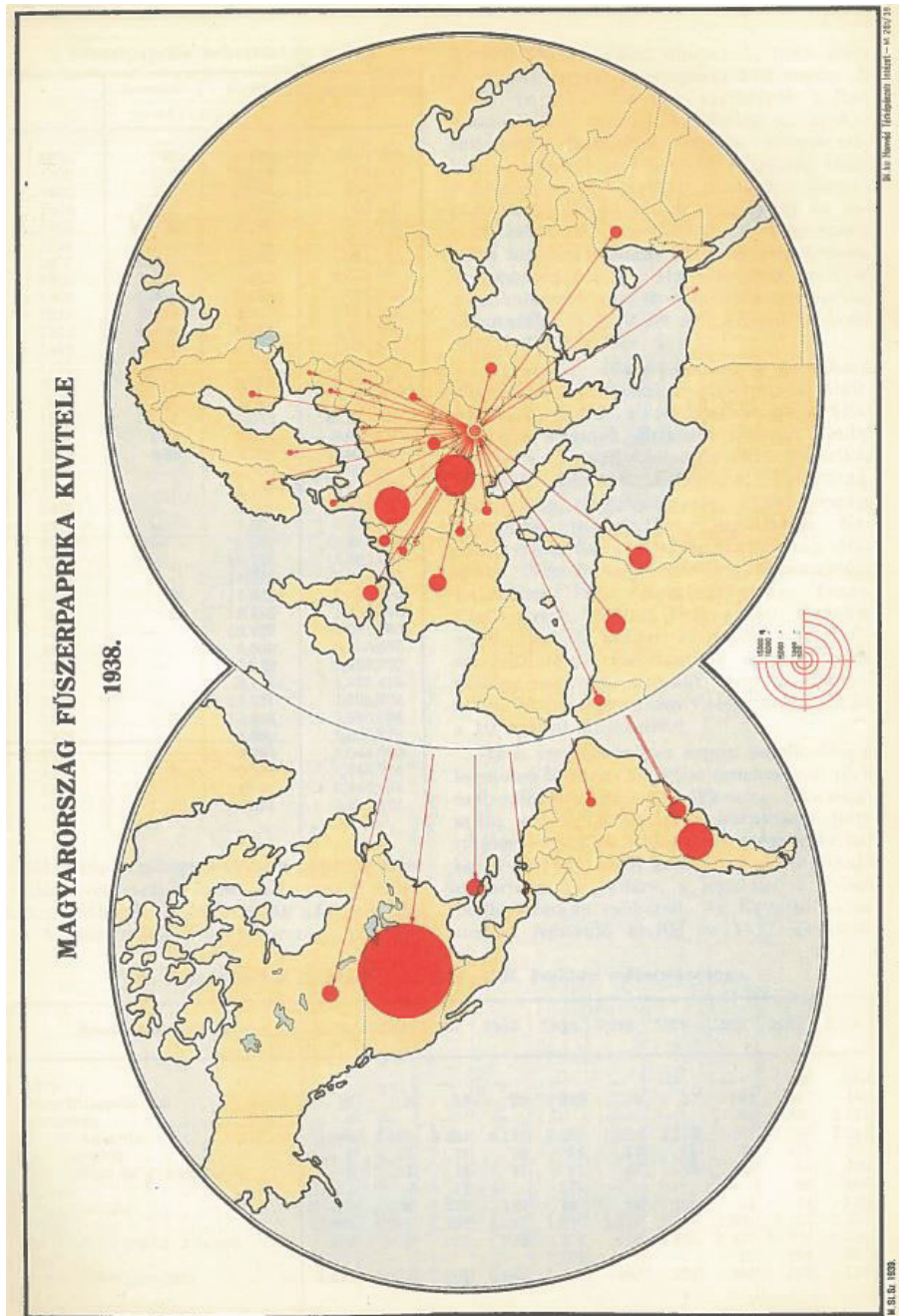
4. ábra. A Magyar Statisztikai Szemle hátsó borítója a tárgyalt időszakban
(Back cover of the Hungarian Statistical Review in the period examined)

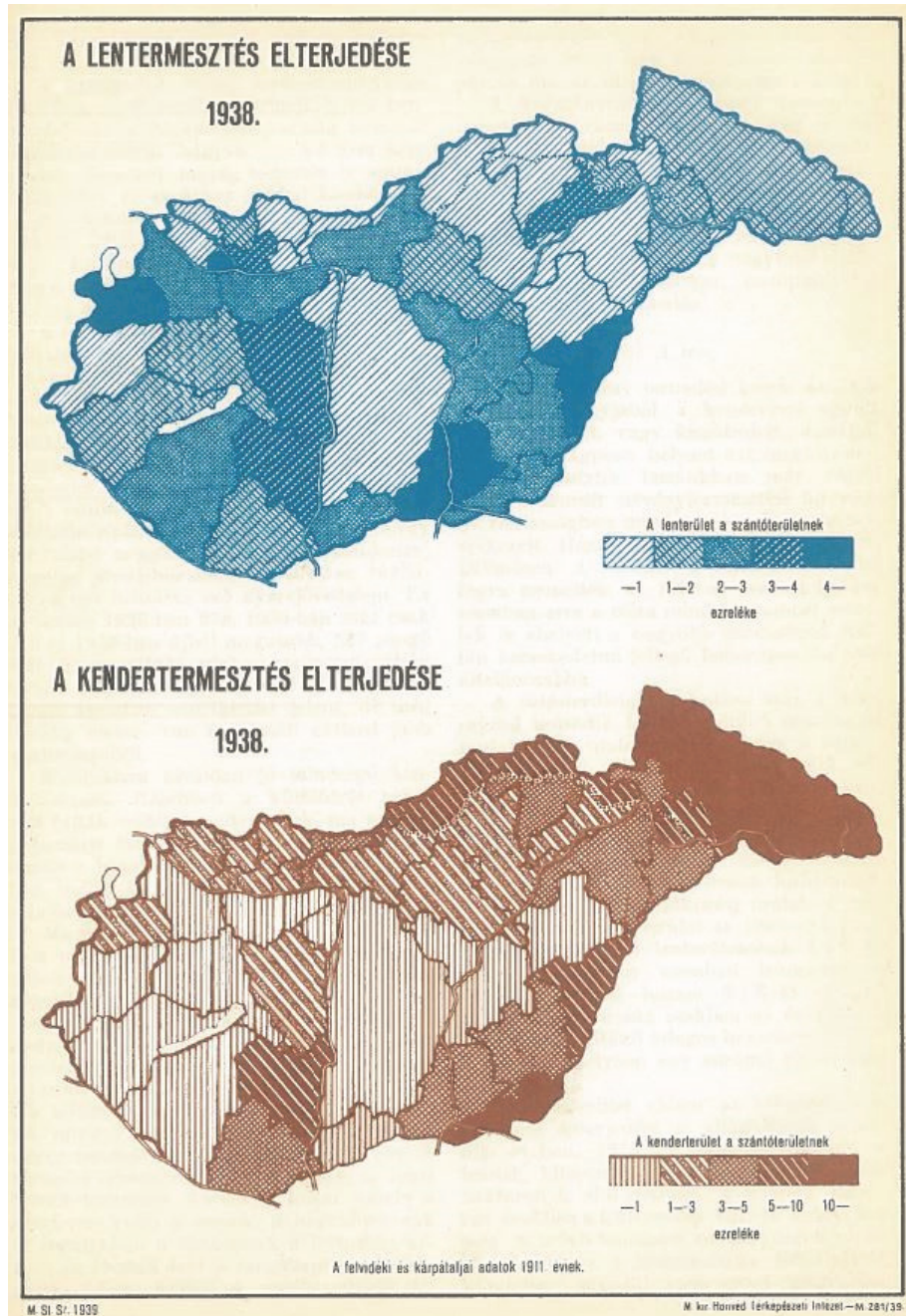
5. ábra. Magyarország mezőgazdasági népsűrűsége községenként, 1930
(Hungary's agricultural population density by municipality, 1930)

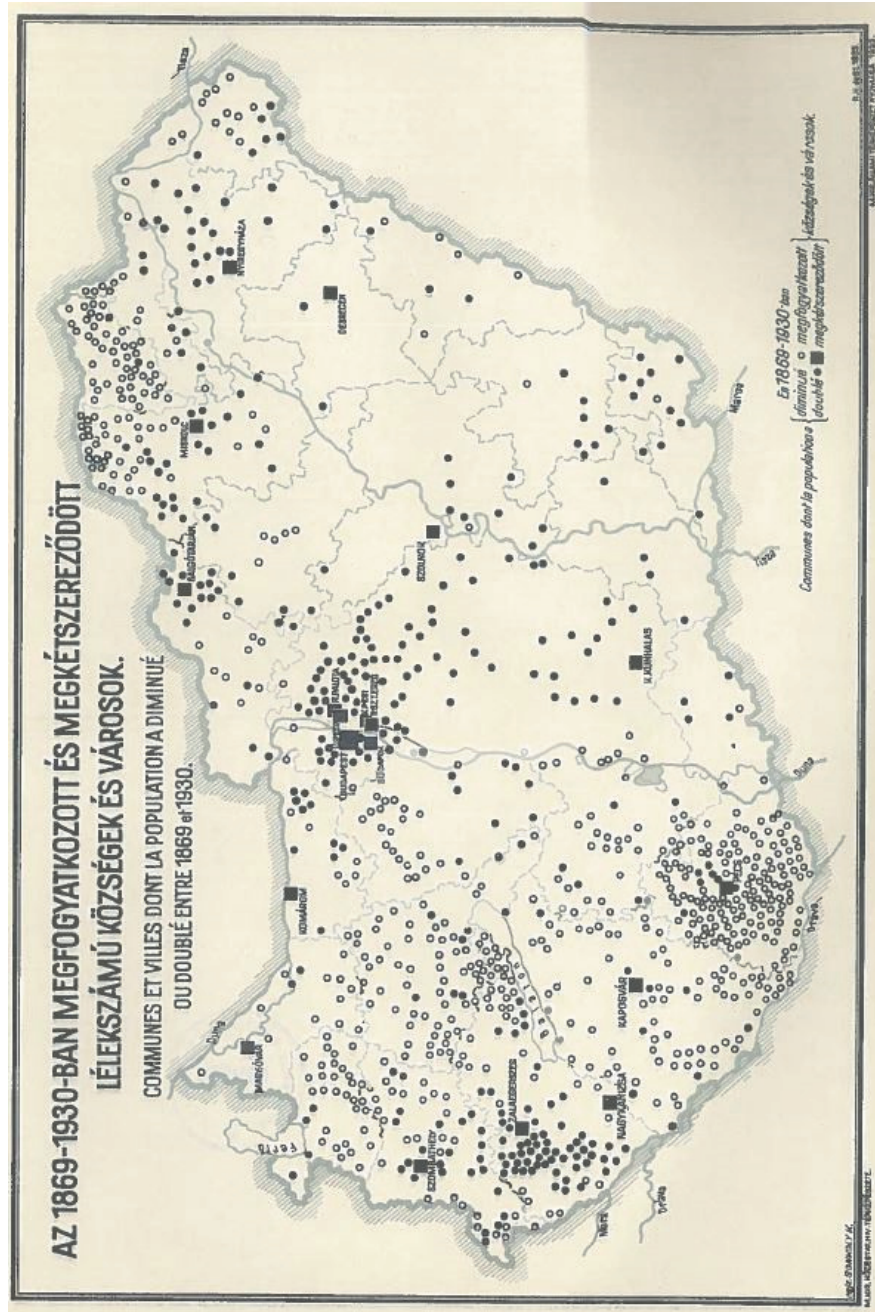
6. ábra. Magyarország fűszerpaprika-kivitele, 1938
(Hungary's ground red pepper exports, 1938)

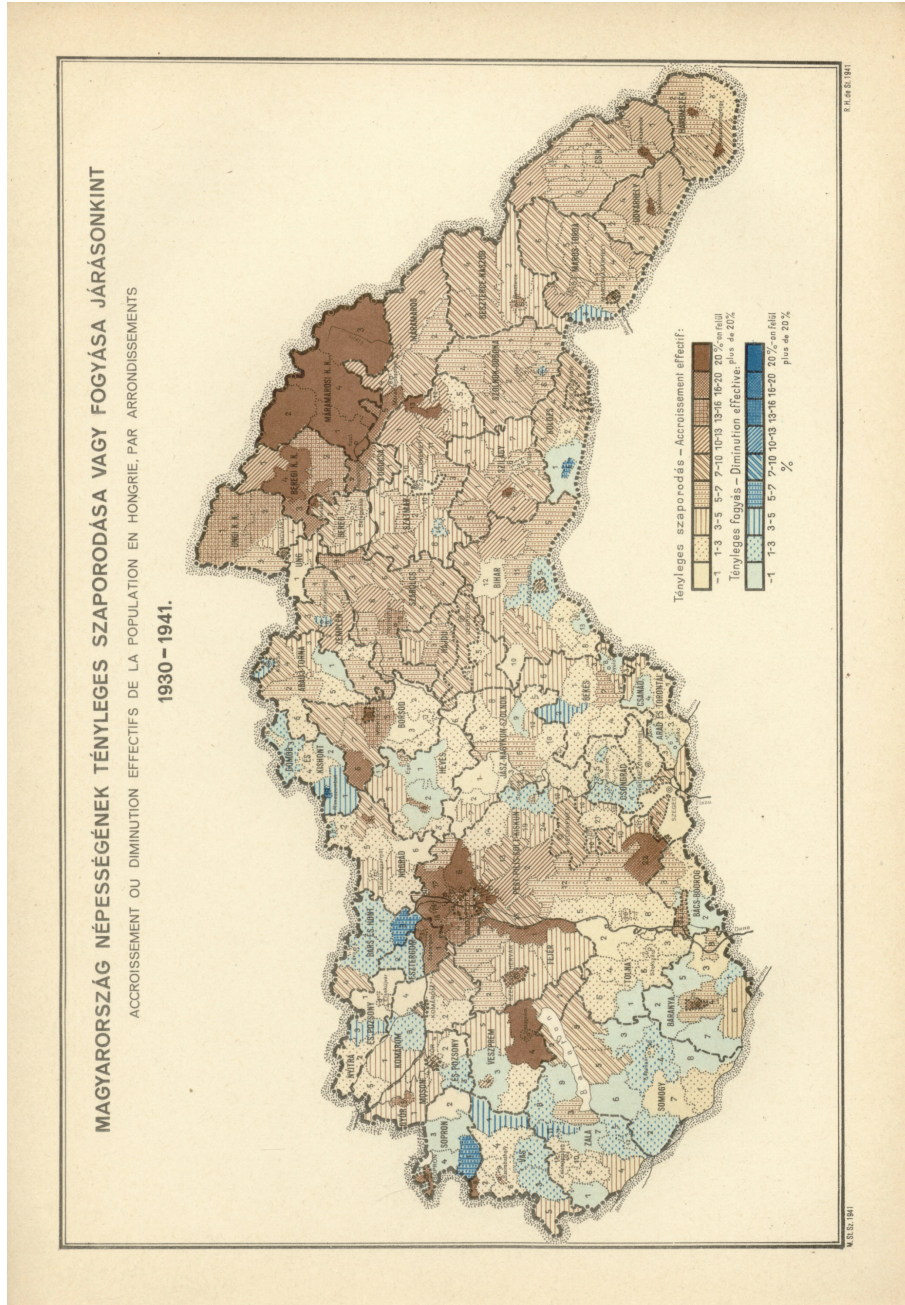
7. ábra. A len- és kendertermesztés elterjedése, 1938
(Territorial distribution of flax and hemp production, 1938)

8. ábra. A megfogyatkozott, illetve megkétszereződött lélekszámú községek és városok, 1869–1930
(Villages and towns with a decreased or doubled population, 1869–1930)

9. ábra. Magyarország tényleges szaporodása vagy fogyása járásonként, 1930–1941
 (Actual increase or decrease in Hungary's population by district, 1930–1941)

Áttekintve a korabeli hírlapirodalmat, megállapítható, hogy a *Szemle* elindítása számos folyóirat figyelmét felkeltette, és határozott sajtóvisszhanggal járt. Több napi- és hetilap rendszeresen hivatkozott a folyóiratban közölt tanulmányokra, adatokra, és információforrásként kezelte a statisztikai szaklapot, valamint kivonatolta az abban megjelent cikkeket. A *Belügyi Közlöny* ([1923] 850. old.) szerint a *Szemle* „hasznos és tanulságos tájékoztatást nyújt a közigazgatás minden gyakorlati munkása számára”, éppen ezért „kívánatos tehát, hogy a folyóiratot a közigazgatási tisztviselők közül minél többen olvassák, a hatóságok és hivatalok pedig megrendelésükkel támogassák.” Hasonlóan pozitívan vélekedett az új folyóiratról a *Közgazdasági Szemle* [1923] is, amely nagyra értékelte a nemzetközi összehasonlításokat és a külföldi gazdasági folyamatok naprakész nyomon követését. A *Nemzeti Ujság* ([1923] 10. old.) statisztikát népszerűsítő cikkében röviden összefoglalta *Szabóky* előszavát, és kifejtette: a statisztika egyik célja, hogy „a polgárságnak adjon világos, teljes képet az ország gazdasági és társadalmi viszonyai felől.” Az említett kiadványokon kívül – többek között – a *Borászati Lapok*, a *Hivatalos Közlöny*,¹⁴ a *Magyar Gyáripar*, a *Pénzügyi Szemle* és a *Pesti Napló* is külön bejegyzést szánt a statisztikai folyóiratnak. E felsorolásból is látható, hogy a *Szemle* munkásságát nemcsak a hivatalos, de a mezőgazdasággal, iparral, közigazdasággal és pénzügyekkel foglalkozó lapok is figyelemmel kísérték. Érdekességként megemlíthető, hogy a *Világ* napilapban megjelent „Zuginé egykéje” című novellában *Móra Ferenc* (1879–1934)¹⁵ is központi elemmé emelte a *Magyar Statisztikai Szemlét* és benne *Kovács Alajos* (1877–1963)¹⁶ egykéről írt cikkét.

A folyóirat egy kimondottan nehéz időszakban, a vesztes első világháborút követően kezdte meg működését, így a frissen induló lapok életében amúgy sem könnyű periódust számos egyéb tényező (valutáromlás, csökkent adatszolgáltatói hajlandóság, a közigazgatási szervek leterheltsége stb.) is nehezítette. Ennek ellenére igyekezett kielégíteni a működésével szemben támasztott igényeket, és közzétette „az ország újjáépítéséhez szükséges” statisztikai anyagot (*Dobrovits* [1933] 48. old.). A kiadvány irányvonalát alapvetően a statisztikai hivatal mindenkorai igazgatója, 1929-től elnöke határozta meg, aki azt is figyelemmel kísérte, hogy a *Szemle*ben megjelent tartalmak igazodjanak a szakközlöny eredeti és legfontosabb célkitűzéseire. Ezek közé tartoztak a hivatal adatgyűjtéseiről rendszeresen készítendő hosszabb-rövidebb beszámolók, melyek meglétét szigorúan ellenőrizte az intézmény vezetése, és elmaradásuk esetén meg is rótták a mulasztást vagy késedelmet elkövető osztályt. *Konkoly Thege Gyula* (1876–1942)¹⁷ 1927. július 21-én kelt utasításában számos nagy költségű, rendszeres adatgyűjtés eredményeinek közzétételét, illetve elem-

¹⁴ A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hivatalos közlönye.

¹⁵ Magyar író, újságíró, muzeológus. A szegedi „*Délmagyarország*” című folyóiratban publikálta cikkeit, majd 1922-től a *Világ* munkatársa lett.

¹⁶ A Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, majd elnöke 1924-től 1936-ig. Az MTA levelező tagja 1920 és 1948 között.

¹⁷ 1926-tól a hivatal aligazgatója, 1929-től alelnöke, majd 1936 és 1939 között elnöke.

zését hiányolta, és reményét fejezte ki, hogy a „fenti kifogások csak múltó természetűek s nem jelentik a fogalmazói kar¹⁸ érdeklődésének, produktivitásának csökkenését” (B-16-1 [1927]). Figyelemre méltó tény, hogy a statisztikai eredmények ismertetésének megírását elsősorban az osztályvezetők és a szakreferensek számára tartotta fenn, mely értelemszerűen maga után vonta a külsős szerzők alacsony arányú részvételét a lap anyagainak előállításában. Ezzel kapcsolatban nem szabad elfelejteni, hogy a hivatal a saját folyóiratát elsődlegesen a munkatársai által megírt anyagokkal kívánta megtölteni. A *Magyar Statisztikai Szemle* e módon történő szerkesztésétől az intézmény egyébiránt azt is várta, hogy a kiadvány – a publikációk összeállításában közreműködő dolgozói révén – egyúttal „személyzetének színvonalát” is emelni fogja (*Dobrovits* [1933] 49. old.). Az előbbihez hasonló témájú és hangvételű utasítást adott ki Kovács Alajos is, melyben többek között azt a problémát vetette fel, hogy nem kellően gyors az adatok közzététele, és egyes osztályok gyakran hónapokig tartanak vissza adatokat (B-16-1 [1928]).

A *Magyar Statisztikai Szemle* nemcsak megalapításakor, de a tanulmányban tárgyalt, 1948-ig tartó időszak során többször is olyan események közvetett következményeit szenvedte el, melyek jelentős hatást gyakoroltak rá. Az 1929-ben kirobant világgazdasági válságot követő költségcsökkentési hullámok a statisztikai hivatalt és így a folyóiratot sem kerülték el. Kovács Alajos 1929. november 27-ei utasításában a *Szemle* kereteinek szűkítésére hívta fel a figyelmet, mely szerint egy cikk legfeljebb 1-1,5 ív terjedelmű lehetett, az ennél hosszabbakat több részletben kellett közölni. Ugyanakkor hangsúlyozta a témák közötti arányosság megtartását, valamint a hivatali adatgyűjtések fontosabb eredményeinek „kivétel nélkül történő, rendszeres és sürgős közlését” (B-16-1 [1929]). A következő évben a megjelentethető cikkek terjedelmét már maximum 1 ívben határozták meg (B-16-1 [1930]). A terjedelmi korlátozások mellett azt a célt is szolgálták, hogy a lap ne tartalmazzon túlzottan terjengős írásokat, melyek adott esetben veszélyeztették volna a tárgyalt témák egymáshoz viszonyított arányát. Több szempontból is érdekes Konkoly Thege Gyula 1931. szeptember 18-ai utasítása, amely – hivatkozva a 4810/1931. M.E. sz. rendeletre – kétharmadára kívánta csökkenteni a folyóirat számainak terjedelmét, annak érdekében, hogy az „a Hivatal egész munkakörét felölelő rovatokkal s változatos tartalommal jelenhessék meg” (B-16-1 [1931]). A korlátozást értelemszerűen a cikkekre is kiterjesztette volna, így vélekedése szerint a *Szemlének* a német birodalmi statisztikai hivatal lapja, a *Wirtschaft und Statistik* (Közgazdaságtan és statisztika) jellegét kellett volna – ha nem is teljes egészében – felvenni. A nevezett folyóirat anyagainak átlagos terjedelme – Konkoly Thege példájánál maradva – alig haladta meg az egy oldalt, és a leghosszabb cikkek is legfeljebb 3-4 oldalt tettek ki. A ma-

¹⁸ Az 1897. évi XXXV. törvénycikk a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatalról a 6. paragrafusban rendelkezett a hivatali dolgozók két (fogalmazási, illetve statisztikai és kezelési) szakra bontásáról. A folyóiratban megjelent írások elkészítésében közreműködő fogalmazói kar munkatársai egyéb hivatali feladataik mellett látták el a *Szemlével* kapcsolatos teendőket.

gyar statisztikai közlöny azonban a gyakorlatban nem idomult az előbbi elvekhez: az 1930-as években továbbra is meghatározók maradtak a hosszabb, akár az egy ívet is meghaladó elemzések, ugyanakkor egyes témakörökben (például áruforgalom, építőipar, közlekedés) egyértelműen megfigyelhető az adatközlés rövidítésére, tömörítésére való törekvés. Az 1920-as évek nehézségeit és a gazdasági válság elmúltát követően a folyóirat az 1930-as években élte meg első korszakának legstabilabb időszakát, dacára az említett megszorításoknak.

A Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal az 1930-as évek végén – az 1929. évi XIX. törvénycikkre hivatkozva, amely a hivatalos statisztikai szolgálat és annak központi szerveinek működését szabályozta – Teleki Pál (1879–1941)¹⁹ miniszterelnökhöz írt beadványában kérvényezte a *Magyar Statisztikai Szemle* hivatalos lappá minősítését. A folyóirat addigi tudományos besorolását az intézmény arra hivatkozva kívánta módosítani, hogy egyrészt a kiadvány cikkei törvényi kötelezettség folytán jelentek meg, azaz hivatalos közlésnek voltak tekintendők, másrészt a megjelenési és terjedelmi korlátozások nem feleltek meg számára (*B-16-1* [1939]). A kérvényt pozitívan bírálták el, így 1940. március 21-ét követően a lap „hivatalos közlöny jelleggel” jelenhetett meg (*B-16-1* [1940]).

Az 1930-as évek statisztikai prosperitását – amely egyaránt igaz volt a statisztikai hivatalra és a *Magyar Statisztikai Szemlére* – az 1939-ben kirobbant második világháború, illetve annak mélyreható következményei törték meg. Bár Magyarország az első két évben nem volt hadviselő fél, és kitartott a Teleki által képviselt „fegyveres semlegesség” politikájának érvényesítése mellett, 1941-ben – már Bárdossy László (1890–1946)²⁰ miniszterelnöksége alatt – végül belépett a háborúba. Ebben az évben a folyóirat ugyan még elindította kiadványsorozatát a „*Magyar Statisztikai Szemle kiadványai*” címmel (*Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal* [1943] 52. old.), a háborús erőfeszítések az évek előrehaladtával egyre mélyebb nyomot hagytak megjelenéseiben: 1941-et követően mind gyakoribbá váltak a dupla és a tripla számok, sőt a háború alatt közreadott utolsó, 1944 végi szám már 4 hónapot (szeptember–december) fogott össze.

A második világháborús vereséget követően a Központi Statisztikai Hivatal új elnöke, Zentay Dezső (1888–1945)²¹ a statisztikai munka újraindítása és a háborús károk felmérése mellett a folyóirat megjelenésének folytonosságára is gondot fordított. Két szám (egy Szovjetunióról szóló, illetve egy magyar) gyors elkészítéséről rendelkezett, és 1945. október 8-ai utasításában meghatározta a lap összeállítására vonatkozó elképzeléseit. E szerint továbbra is számított a fogalmazói kar támogatá-

¹⁹ Földrajztudós, politikus, több alkalommal megválasztott országgyűlési képviselő. 1920–1921-ben, később 1939–1941-ben Magyarország miniszterelnöke.

²⁰ Diplomata, politikus; Magyarország külügyminisztere 1941 februárjától, majd miniszterelnök április 3-ától 1942. március 7-éig.

²¹ Statisztikus, közíró, 1945-ben rövid ideig a hivatal elnöke. Az 1933-ban megindított és 1945-ig megjelent „Beszélő számok” című zsebkönyvsorozat elindítója.

sára, és inkább változatos témájú, rövid, 4-8 oldalas cikkek megírását várta a munkatársaktól. Az ennél hosszabb anyagokat több részletben vagy a *Szemle* 48 oldalas, már említett kiadványsorozatában publikálták volna. Iránymutatásának megfelelően a lap szerkesztését aszerint kellett végezni, hogy az „a napirenden lévő nemzeti életkérdések, illetőleg a magyar nép sorsának megjavítása céljából mielőbb megoldásra váró problémák statisztikai megvilágítását nyújtsa” (*B-16-1* [1945] 1. old.). Zentay az arányosság megtartása mellett különös hangsúlyt helyezett a szociális statisztika problémáinak bemutatására. Halálát követően *Elekes Dezső* (1889–1965)²² került az elnöki posztra, aki alapvetően nem változtatott a Zentay által meghatározott elveken, és elődje már említett utasítását tartotta mérvadónak. A *Magyar Statisztikai Szemle* – a szűk költségvetési keret miatt erősen korlátozott terjedelemben, de – rendszeresen megjelenhetett, 1946-ban 3 összevont számmal, a következő évben pedig már bővebb tartalommal (*B-16-1* [1946]). A második világháború utáni működésének helyreállítását célzó erőfeszítéseket végül nem a költségvetés szűkössége, a munkaerőhiány vagy egyéb nehézség zavarta meg, hanem a politika. Elekes 1948 novemberében ugyan önként mondott le az elnöki pozícióról, távozásának valódi oka azonban az volt, hogy az ország új vezetése politikailag megbízható személyre kívánta bízni a hivatal irányítását (*Jasperné Darvas-Kovács* [2014] 182. old.). A posztot *Péter György* (1903–1969)²³ kapta meg, így az 1948. évi csonka évfolyamot követően 1949-ben a folyóirat már új címmel (*Statisztikai Szemle*) és újjászervezve lépett az olvasók elé (*Visi Lakatos* [2002] 1105. old.).

3. A Magyar Statisztikai Szemlében közölt anyagok elemzése tematika, jelleg és szerzők szerint

A *Magyar Statisztikai Szemle* működésének számszerűsítéséről két rövid áttekintő elemzés jelent meg az 1923-as megalapítása és 1948. évi átszervezése között (*Dobrovits* [1933], *Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal* [1943]). Az ezekben foglalt – a teljes oldalszámra, az egyes fejezetek egymáshoz viszonyított terjedelmére, a munkatársak csoportosítására, az előfizetőkre és a csereviszonyra vonatkozó – adatokat jelen tanulmány nem ismerteti az ismétlés elkerülése végett. A 100. jubileumi évfolyam alkalmából a korábbiaknál részletesebb elemzés készült, amelynek táblázatait jelen tanulmány Függeléké tartalmazza. A következőkben az ezek alapján levonható következtetések és megállapítások olvashatók.

²² Statisztikus, demográfus, címzetes egyetemi tanár, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke 1946-tól 1948-ig.

²³ Közgazdász, statisztikus, egyetemi tanár, 1948 és 1969 között a Központi Statisztikai Hivatal elnöke.

10. ábra. Finnországról közölt konzuli jelentés, 1924
(A consular report on Finland, 1924)

© KONZULI JELENTÉSEK ©

Magyar kir. külképviseleti hatóságok gazdasági jelentései.

Finnország.

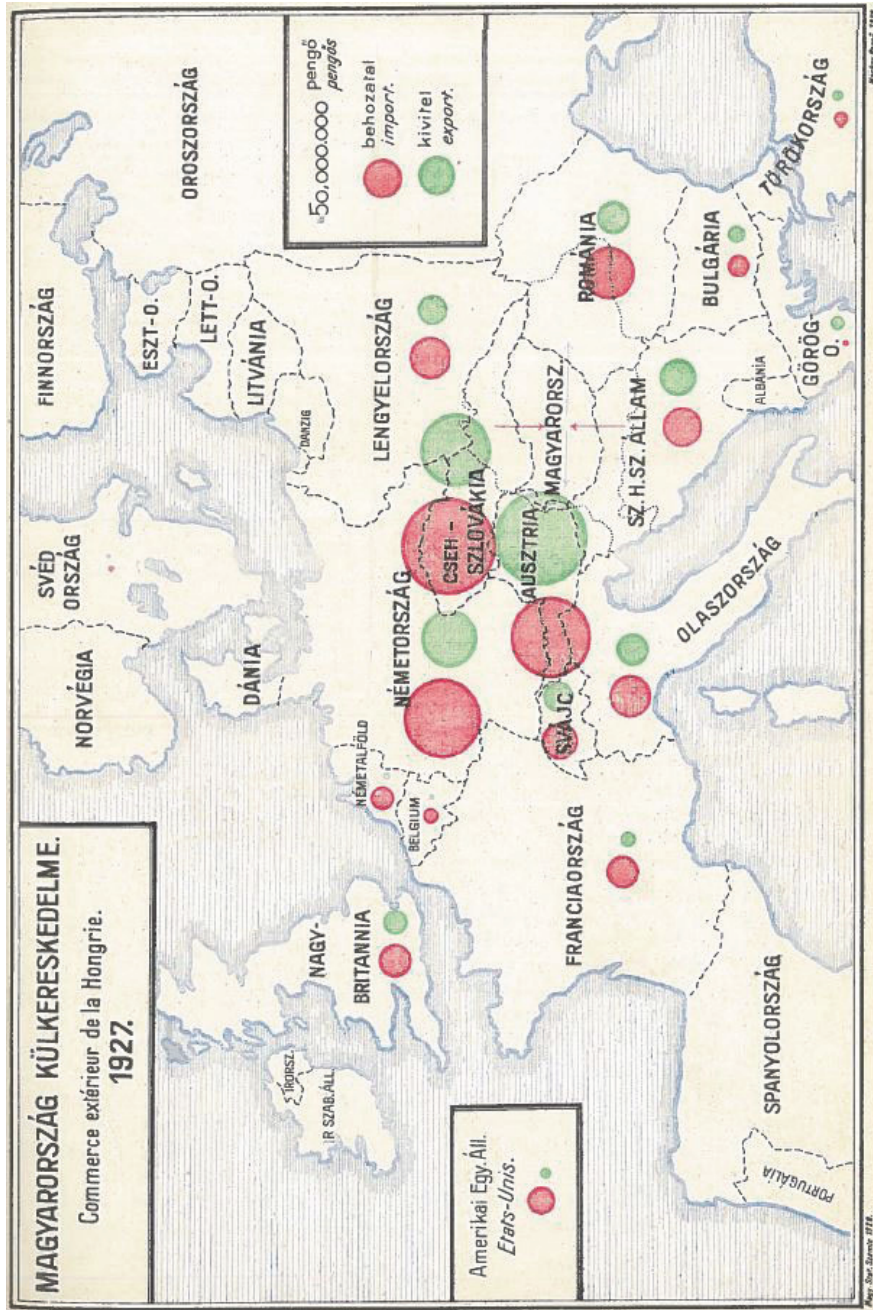
A finnországi konzulátus gazdasági jelentése az 1923. évről.

Finnország gazdasági helyzete az elmúlt évben lényegesen megerősödött. Az általános árnívó egyenesvonalú volt, a valutaárfolyam sem mutatott nagyobb hullámzást. A pénzsűke az egész év folyamán érezhető volt, ami miatt a kamatláb állandóan magasán állott. Az adóteher még mindig nyomasztóan nehezedik a magángazdaságra. Mindezen körülmények az ország ipari életét érzékenyen érintették, ami az ipari részvényeknek a tőzsdén való gyengébb pozíciójában is kifejezésre jutott.

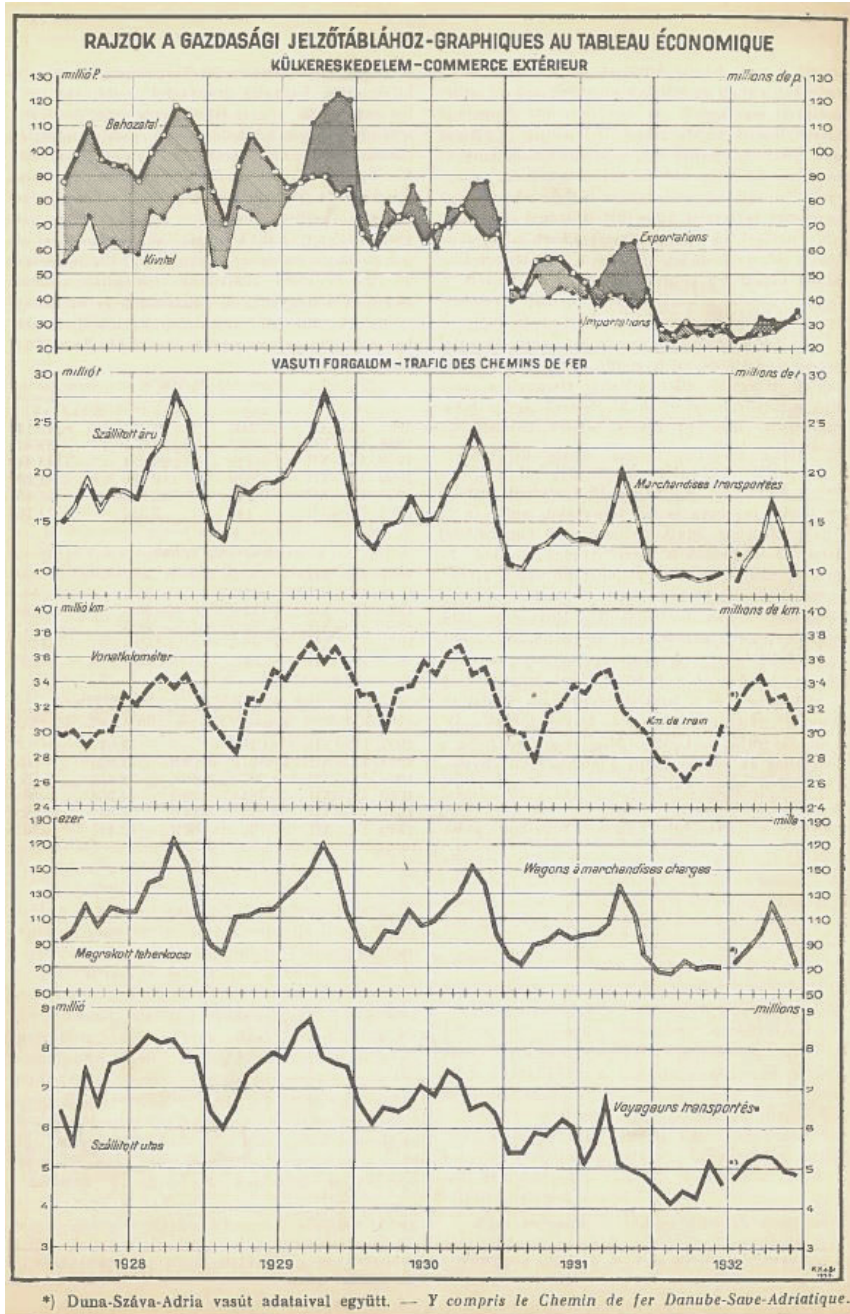
Az év folyamán az országnak az Egyesült-Államokkal szemben fennálló egyetlen függő adósságát konszolidálták; Newyork, London és Stockholmból összesen 524,887.000 finn márka összegű új kölcsönt sikerült felvenni, kedvező feltételek mellett. Ezáltal a finn bank pozíciója is megerősödött, amennyiben a bank valutatartaléka megnövekedett. Figyelmet érdemlő volt a finn banknak az a kísérlete, hogy a finn márkát az említett valutatartalékok segítségével stabilizálja, még pedig a dollárhoz igazodva. Az év elején a dollár 40 fmk. volt, a nyár közepén 36 fmk-ra süllyedt; ugyanezt a tendenciát követték a többi valuták is. Az őszi nagy valutakereslet folytán, amely a tartalékokat is erősen megcsappantotta, a külföldi valuták ára ismét 3–4%-al emelkedett s a leszámítolási kamatláb is 8-ról 9%-ra ment fel. A helyzetnek átmeneti — főként a külföldi kölcsönszerzésből folyó — javulása után ismét rosszabbodás következett be, mely a külföldi pénzfolyamoknak 10%-os növekedését s a kamatlábnak 10%-ra való emelkedését eredményezte. A kísérlet tehát ezáltal, legalább részben, eredménytelen maradt, mert a finn márka stabilizálási pontja (1\$ = 36 fmk.) valószínűleg túl magas volt.

A külkereskedelem nem alakult olyan kedvezően, mint az elmúlt évben, az importtöbblet ennek dacára sem volt nagyon jelentékeny (222,4 millió fmk.). Ha még figyelembe vesszük, hogy a munkapiac is nyugodt képet

11. ábra. Magyarország külkereskedelme, 1927
(Foreign trade of Hungary, 1927)

12. ábra. Rajzok a gazdasági jelzőtáblához, 1933
(Graphs for the economic tables, 1933)

Az elemzés három fő szempontra épül. A folyóiratban közzétett munkákat és bejegyzéseket 25 tárgykör, valamint az írások jellege és szerzője szerint csoportosítjuk. A mennyiségi elemzés alapján a publikációk négy kategóriára különíthetők el. (Lásd a Függelék F1. táblázatát.) A legritkábban tárgyalt témákban (< 50) (általános statisztika, belkereskedelem, egészségügy, építőipar, idegenforgalom, szervezet) publikált cikkeket a történettel, valamint a kultúrával, oktatással, sporttal, szabadidővel foglalkozó munkák és a regionális vagy települési elemzések (kommunális téma) (50–99) követik. A folyóirat rendszeresen ismertette az ipar-, a szociális és a közlekedéstatistikával kapcsolatos eredményeket, újdonságokat (100–200), de legtöbbször külkereskedelmi, beruházás-, ár- és pénzügystatistikai, népesedési, mezőgazdasági, gazdaságstatistikai, valamint nemzetközi témákkal foglalkozott (200 <). Az időszak elején, 1923-tól 1930-ig az írásokon belül jelentős arányt tettek ki a konzuli jelentések (118 db összesen). A *Szemlé*ben közölt anyagoknak tekintélyes részét képezik a hazai és a nemzetközi szakmunkák alapján készített irodalmi ismertetések (irodalmi figyelő, magyar szakirodalom; a vizsgált 25 tárgykör közül e kettőhöz sorolható a legtöbb publikáció), a bibliográfiai jellegű közlések és a magyar, illetve külföldi statisztikai élettel kapcsolatos bejegyzések (folyóiratszemle) is.

Az időszakban megjelent közel 5 000 különböző témájú írás jellegét tekintve körülbelül fele-fele arányban statisztikai elemzés, illetve egyéb közlemény (irodalmi ismertető, folyóiratszemle, bel- vagy külföldi hír stb.), csak 129 sorolható a módszertani munkák csoportjába. A folyóirat tehát elsősorban a statisztikai adatok és az adatgyűjtések eredményeinek közlésére, magyarázatára törekedett, nem pedig az azok mögötti eljárás mód ismertetésére. A szerzőséget tekintve az összes publikáció közel fele esetében ismert vagy nagy biztonsággal megállapítható a szerzők kiléte. Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni azt is, hogy az elemzések és a tanulmányok esetében ugyanez az arány jóval magasabb, kb. 90 százalék. Az ismeretlen szerzőjű bejegyzések közé az egyéb, azaz a nem elemzés/tanulmány tárgykörű anyagok (hírek, ismertetések, közlemények stb.) sorolhatók. Az időszak legtermékenyebb szerzője *Thirring Lajos* (1899–1983)²⁴ volt a maga 189 bejegyzésével, öt követi *Várszeghy János* (1889–1938)²⁵ (124 tétel), *Szél Tivadar* (1893–1964)²⁶

²⁴ Statisztikus, demográfus, egyetemi tanár. 1936-tól a népességstatistikai osztály helyettes vezetője, majd 1939-től vezetője. Munkássága a hazai népszámlálások lebonyolítása és az azokról szóló publikációk összeállítására terén jelentős. 1925 és 1948 között részt vett a folyóirat szerkesztésében.

²⁵ 1908-ban került a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatalba; leginkább közlekedési és hírközlési statisztikával foglalkozott. A *Szemlé*ben gyakran közölt idősorokat a vasúti, közúti, folyami, illetve légi közlekedés fontosabb statisztikai mutatóival.

²⁶ Statisztikus, demográfus; 1919. február 1-jétől 1953. november 16-ai nyugdíjazásáig a statisztikai hivatal munkatársa. A hazai lakosság demográfiai és egészségügyi jellemzőinek statisztikai feldolgozásával és bemutatásával foglalkozott.

(111 tétel), *Sajóhelyi István* (1878–1947)²⁷ (105 tétel), *Gombás Géza* (1895–1949)²⁸ (101 tétel) és Elekes Dezső (100 tétel). Itt érdemes visszautalni arra, a lap hivatali voltából is következő tényre, hogy külsős szerzők minimális mértékben jelentet(het)ték meg írásaikat a *Szemle* lapjain. Így nem meglepő, hogy a vizsgált időszak legtöbbet publikáló húsz szerzője között egyetlen külsős sincs; közülük *Varga István* (1897–1962)²⁹ (20 tétel) és *Benisch Artúr* (1881–1972)³⁰ (19 tétel) emelhető ki.

A folyóirat anyagainak tematikai elemzése rávilágít arra, hogy a kiadvány igyekezett lefedni a tudományterület minden ágát, és kiterjedt, bár csak kis mértékben, még az olyan kevésbé művelt területekre is, mint az idegenforgalmi statisztika. A tanulmányok közül legnagyobb számban (376) nemzetközi jellegűek jelentek meg, tehát a szerkesztőség számára rendkívül fontos volt egyrészt a nemzetközi összehasonlító statisztika művelése, másrészt az olvasók folyamatos tájékoztatása a külfölddel kapcsolatban. Ennek érdekében a hazai adatokat tartalmazó *Gazdasági jelzőtábla* mellett 1927-ben bevezették az összefoglaló nemzetközi adatokat szolgáltatató részt is. Mindezek alapján kijelenthető, hogy a folyóirat – és tulajdonképpen a hivatal – maradéktalanul ellátta a statisztikai szaktájékoztatás magyarországi feladatait. Ehhez szorosan kapcsolódott a külföld tudósítása a hazai adatgyűjtésekről és a különböző statisztikákról; ezért a tanulmányok esetében az 1924. évi 3–4. számtól kezdve állandósult a francia nyelvű rezümé. A statisztikai adatok, anyagok érdekesebbé tételére a lap olykor színes grafikonokat, diagramokat és térképeket használt.

A folyóirat beosztását tekintve az egyes rovatok csupán minimális változtatásokon estek át (például *Terület és népesség* helyett *Népesség, közegészség*), így ezen a téren az állandóság volt rá jellemző. Ugyanez tükröződik a rovatok közleményeiben is: minden témakörnek megvoltak azok a rendszeres elemzései, amelyek alapján részletesen nyomon lehet(ett) követni egy-egy szakstatisztikai terület (például ár- és bérstatisztika, gépjárműállomány, külkereskedelmi forgalom, munkanélküliség, szántóföldi termelés, vetési eredmények stb.) alakulását. A feldolgozott témák közül első helyen említendő a hivatali adatgyűjtések (többek között az 1930. és 1941. évi népszámlálás vagy az 1935. évi mezőgazdasági összeírás), melyek bemutatására a *Szemle*ben – ahogy korábban is olvasható volt – az igazgatók/elnökök „előszeretettel” emlékeztették az egyes osztályok dolgozóit. A legnagyobb csoportot képező nemzet-

²⁷ 1901-ben lépett a hivatal szolgálatába. 1926-ban nevezték ki a mezőgazdasági statisztikai osztály élére, melyet 1937. évi nyugdíjazásáig vezetett.

²⁸ 1922-es hivatalba kerülése után fokozatosan haladt előre a ranglétrán. 1941 januárjától 1949-ig a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal (1945-től a Központi Statisztikai Hivatal) könyvtárának igazgatója volt. A folyóiratban rendszeresen közölte a hazai és a nemzetközi könyvtármelés mutatóit.

²⁹ Közgazdász, statisztikus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja. Az 1928 decemberében alapított Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója az intézmény 1949. évi megszűnéséig.

³⁰ Közigazgatási és kisebbségi szakértő, tanügyi szakember; részt vett a *Klebensberg Kunó* nevéhez köthető, népiskolák építésére irányuló 1922. évi felmérésben. A későbbiekben a létesítendő tanyaközségek vagy tanyakörzetek lehetséges központjainak kijelölésével, községregendezéssel és -összevonással is foglalkozott.

közi elemzések rendkívül sokrétűek voltak: a statisztika nemzetközi eseményeit, és intézményeinek működését részletező cikkektől az aktuálpolitikai kérdések (például az 1935-ben kirobbant olasz-abesszin konfliktus) statisztikai vonulatáig bezárólag mindent tárgyaltak. Bár a vizsgált időszakban a folyóiratnak nem volt történeti rovata, ritkán ilyen tárgyú dolgozatokat is közölt, egyebek mellett a pénzügyi okok miatt meghíúsuló, 1921-re tervezett jubileumi hivataltörténeti kiadvány néhány tanulmányát. Továbbá rendre közzétette a vele csaknem egy időben megalakult Magyar Statisztikai Társaság ülésein elhangzott (nem csak történeti jellegű) előadások anyagait, folyamatosan figyelemmel kísérte a trianoni békediktátum következtében elszakított magyarság helyzetét, és számos elemzést szentelt a kisantant államokban élő magyarok körülményeinek bemutatására. Mindezekon kívül a legkülönbözőbb statisztikai adatokat szolgáltatva az olvasóközönsége számára, így például összeállításokat közölt a mozi-, a név- és névváltozások, az olimpiai játékok, a szabadalmak, illetve a Vitézi Rend statisztikájáról.

A tematikai elemzés zárásaként mindenképpen kiemelendők a periodika azon nagy, valamely évfordulóhoz vagy jelentős eseményhez köthető számai, melyek részletesen tárgyaltak egy-egy témakört. Ilyen volt az olasz király látogatása alkalmából összeállított 1937. évi 4. szám, a Szent István király halálának 900. évfordulójára megjelentetett 1938. évi 4. szám, a Magyarország mezőgazdasági iparáról szóló 1939. évi 6. szám és a Szovjetuniót tárgyaló 1945. évi 1–6. szám. A *Szemle* emellett megemlékezett az ország 1938-at követő területgyarapodásáról is: külön szám foglalkozott a Felvidék (1938. évi 11–12. szám), Kárpátalja (1939. évi 3. szám), Észak-Erdély (1940. évi 8–9. szám) és Délvidék (1941. évi 11. szám) visszacsatolásával. Ehhez a kategóriához tartoznak még a Magyar Statisztikai Társaság vándorgyűléseinek otthont adó településekről közölt, nem kimondottan tematikus jellegű számok is, melyek az adott helység demográfiai, gazdasági, történeti, oktatási és szociális viszonyainak bemutatására terjednek ki.

4. A Magyar Statisztikai Szemle nemzetközi összevetésben – a külföld két, napjainkban is meghatározó statisztikai folyóirata

Keleti az 1867. évi emlékiratában többször is említi a jól bevált nemzetközi példák, gyakorlatok átvételének hasznosságát, és bár munkájában kitért a hivatalos belga, osztrák, porosz statisztikai adatközlési gyakorlatra, az itt tárgyalt angolszász folyóiratok elkerülték a figyelmét. Ennek oka valószínűleg az lehetett, hogy esetükben nem hivatalos statisztikai kiadványokról van szó. A tanulmány utolsó része két

nagy múltú, ma is működő statisztikai társaság folyóiratát mutatja be, alapvetően a tárgyalt időszakra vonatkozóan. Ugyan nem hivatalos közlönyök, de felépítésük és tartalmuk nagy hasonlóságot mutat a *Szemléjéhez*, így mindenképpen érdemes elvégezni egy rövid összehasonlítást, amely elősegíti a magyar folyóirat történeti és nemzetközi kontextusbeli elhelyezését.

Nagy-Britanniában elsőként 1832-ben, a Kereskedelemügyi Minisztériumon belül, majd később több hivatalos intézményben is külön statisztikai osztályt állítottak fel a statisztikai adatokat tartalmazó anyagok és jelentések rendszerezésére. Ezzel párhuzamosan számos tudományos társadalmi szervezet, statisztikai társaság is létrejött, melyek élénken érdeklődtek az említett statisztikai állományok felhasználása iránt. Ezek a hivatalos szervekkel párhuzamosan, de velük szoros együttműködésben dolgoztak (*Koren* [1918] 368–369. old.); a legjelentősebbé közülük – annak ellenére, hogy nem elsőként hozták létre – az 1834 tavaszán megalakult *Statistical Society of London* (Londoni Statisztikai Társaság), vagy mai nevén *Royal Statistical Society* (Brit Királyi Statisztikai Társaság) vált. Tagjai a hasonló szervezetektől eltérően széles működési kört jelöltek ki maguknak, és a társadalom aktuális, illetve jövőbeli állapotára vonatkozó adatok gyűjtését, rendszerezését, elemzését és publikálását tűzték ki célul. Ezen erőfeszítésük már csak azért is különösen hasznos volt, mivel az egyes minisztériumi statisztikai osztályok gyakorlatilag teljesen önállóan, függetlenül működtek és tették közzé – a sok esetben átfedést, ismétlődést mutató, illetve egymásnak ellentmondó – statisztikai adataikat (*Koren* [1918] 371–372., 380., 385. old.). Mivel Nagy-Britanniában ekkor nem létezett egy központi felügyelő-ellenőrző vagy legalábbis konzultáló szervezet a hivatalos statisztikai tevékenység összefogására, a társaság – folyóiratai és a szerzők publikációi révén – nagymértékben hozzájárult a megfigyelési módszerek fejlesztéséhez, valamint az állam, a gazdaság és a társadalom különböző aspektusait érintő szélesebb körű vizsgálatok megvalósításához (*Koren* [1918] 386. old.).

A társaság tagjai a megalakulást követő négy évben a „*Proceedings of the Statistical Society of London*” (a Londoni Statisztikai Társaság Aktái) című folyóiratban publikálták írásaikat, melynek 11 kötete jelent meg 1834 és 1837 között; illetve egy összefoglaló kötete 1837-ben „*Transactions*” (Ügyek) címmel (*Rosenbaum* [2001] 457. old.). A *Proceedings* anyagai között megtalálhatók voltak bűnügyi, egészségügyi, gazdasági, népesedési és oktatási elemzések, valamint nagyszámú nemzetközi témájú tanulmány (*Rosenbaum* [2001] 458–463. old.), mígnem a folyóirat megszűnését követően, 1838 májusában látott napvilágot a *Journal of the Statistical Society of London* (Londoni Statisztikai Társaság folyóiratának) első száma. A lap 1839 áprilisáig havonta, ezt követően pedig negyedévente jelent meg. Az új kiadvány mögötti komoly elhatározást már az első számban közzétett módszertani bevezető jelezte, melyben nagyrészt megismételték a társaság megalakulásakor lefektetett elveket (*Journal of the Statistical Society of London* [1838] 1–3. old.).

Az alapítók továbbá kifejtették, hogy a statisztikai eredmények nélkülözhetetlenek azon gazdasági és társadalmi szabályszerűségek megértéséhez, melyek alapvető fontosságúak lehetnek a kormányzat számára a helyes döntések meghozatalában. A folyóirat (és a társaság maga is) az 50. évfolyama alkalmából, 1887-ben vette fel az akkor kiadott hivatalos charta szerint a mai megnevezését: *Journal of the Royal Statistical Society*.

A nem hivatalos közlöny anyagait áttekintve megállapítható, hogy az általuk feldolgozott témák rendkívül széles spektrumon mozognak. A statisztika minden ága (ár- és bérstatisztika, egészségügy, foglalkoztatás, gazdaság, ipar, kereskedelem, közlekedés, népesedés, oktatás, pénzügy stb.) képviselteti magát az időnként meglehetősen hosszú, akár 2 íves elemzések között. Érdekesség, hogy a szerkesztők lehetővé tették a hozzászólást a tanulmányokhoz, ezáltal biztosítva a szakmai vita lehetőségét a folyóirat hasábjain. A közölt anyagok meglehetősen sok táblázatot, térképet, diagramot tartalmaznak, megkönnyítve a statisztikai adatok, illetve a gazdasági és társadalmi folyamatok megértését. Az angliai statisztikusok a nemzetközi összevetések elvégzésére is kiemelt figyelmet fordítottak, így a témakörben – akárcsak a *Magyar Statisztikai Szemle* esetében is – jelentős számban publikáltak ilyen jellegű munkákat. Nagy különbség ugyanakkor az angol és a magyar folyóirat között, hogy az előbbi sokkal nagyobb arányban tárgyalta a statisztikai módszertan szerepét, fejlődését és változásait (a tanulmány által vizsgált időszakban). A *Journal of the Royal Statistical Society* elemzés rovata mellett létezett egy másik rovat is a vegyes jellegű cikkek számára, melyben többnyire módszertani kutatásokról és a lehetséges fejlődési irányokról szóló rövid írások, valamint különféle magyarázatok kaptak helyet, de itt tették közzé például a társaság tanácsának éves jelentéseit is. Akárcsak a magyar folyóirat, az angol lap is rendelkezett szakirodalmi ismertető résszel, amelyben számonként átlagosan 8-12 kötet tartalmát mutatták be. Emellett a különböző hazai és nemzetközi folyóiratokban megjelent új statisztikai és közgazdasági témájú cikkek bibliográfiai adatait is megadták egy külön rovatban. Az egyes számokat nekrológok, a társaság számára megküldött könyvek jegyzéke és egy országos gazdasági jelentés zárja. Terjedelmét tekintve talán bővebbnek tűnik az angol kiadvány, fontos azonban felhívni a figyelmet arra, hogy míg a *Szemle* havi jelleggel, addig amaz csak negyedévente jelent meg. Ehhez ugyanakkor az is hozzátartozik, hogy a szigetországi lap köteteiben megjelent elemzések hosszabbak a magyar folyóirat tanulmányainál, de jóval kevesebb készült belőlük az egyes számokhoz.

Néhány évvel a londoni statisztikai társaság megalakulását követően az Egyesült Államokban is létrejött egy hasonló szervezet, amely a statisztikai adatok gyűjtését, megőrzését és használatuk propagálását tűzte ki célul (*Koren* [1918] 3–4. old.). Az 1839-ban felállított *American Statistical Association* (Amerikai Statisztikai Társaság) szabályzatában részletesen ismertette a tevékenységi körét, amely elsősorban az Egyesült Államokra vonatkozó statisztika művelésére terjedt ki. Emellett

tervbe vette egy statisztikai szakkönyvtár alapítását, körlevelek és jelentések publikálását, illetve egy periodika (vagy eseti jelleggel kötet) kiadását is. A kezdeti elképzelések megvalósítását kevés siker kísérte, az első időszakban a társaság mindössze az 1843 és 1847 között kiadott, főleg Massachusetts népességével és adózási kérdéseivel foglalkozó háromkötetes *Collections of the American Statistical Association* (az Amerikai Statisztikai Társaság Közleményei) megjelenését tudta felmutatni (Stigler [1988] 583. old.). 1888-ra azonban nagy változások történtek a szervezet orientációjában: az addig helyi jellegű társaság egyre inkább nemzeti karaktert vett fel, és érdeklődni kezdett a statisztika elmélete, illetve módszertana iránt. Ennek értelmében még az év elején elindították a továbbiakban negyedéves „*Publications of the American Statistical Association*” (az Amerikai Statisztikai Társaság Publikációi) című lapot, melynek megnevezése többször is változott, mígnem 1922-ben elnyerte a ma is használt formát (*Journal of the American Statistical Association, JASA*).

A folyóirat a szociális és gazdaságstatisztikai adatok bemutatására helyezte a hangsúlyt, de – a *Collections of the American Statistical Association*-nel ellentétben – módszertani vizsgálatokat is folytatott, és az ok-okozati összefüggések felderítésén is munkálkodott. Akárcsak a brit társaság esetében, itt is megfigyelhető bizonyos szintű kapcsolódás a hivatalos statisztikával például *Francis A. Walker* (1840–1897)³¹ személyében, aki főfelügyelőként az 1870. és 1880. évi népszámlálások lebonyolításáért felelt, 1883-tól haláláig pedig a társaság elnöki pozícióját töltötte be. A lap az európai statisztikai folyóiratokra és cikkekre történő rendszeres kitékintés mellett külön figyelmet fordított a *Royal Statistical Society* működésének és publikációinak nyomon követésére, annak fél évszázados előnyére hivatkozva. Ennek ismeretében nem meglepő, hogy az amerikai társaság számára egyfajta zsinórmértékül szolgált a brit szervezet publicisztikai munkássága, amely a lap tartalmában is valamilyen szinten visszaköszön (Stigler [1988] 587. old.). Felépítésében a *JASA* nagymértékben hasonlított mind a *Journal of the Royal Statistical Society*-hez, mind a *Magyar Statisztikai Szemlé*hez a jelen tanulmány által tárgyalt időszakban, ugyanakkor megfigyelhetők közöttük kisebb különbségek is. Az amerikai lapban az elemző cikkeket tartalmazó rovat terjedelmi szempontból inkább a *Szemlé*hez közelít a maga átlagosan 4-8 db, egyenként nagyjából tízoldalas tanulmányával. A brit közlőnél már említett hozzászólási lehetőséget az amerikai lap is átvette, és olykor alkalmazta is. A grafikonok és táblázatok bőséges használata az amerikai lapra éppúgy jellemző volt a vizsgált periódusban, mint a két másik folyóira. A *JASA* szintén közölt a tanulmányok mellett rövid jegyzeteket és adatközléseket (3-5 oldalas munkákat); ez a rovat gyakorlatilag a nemzetközi kitékintő szerepét töltötte be, bár ennél jóval bővebb volt: a felsoroltakon kívül beszámolt az új tagok megválasztásáról, az éves közgyűléseken

³¹ Amerikai közgazdász, statisztikus, újságíró; 1869–1870-ben a Statisztikai Iroda vezetője, az 1870. évi népszámlálás főfelügyelője, melynek adatai alapján elsőként állított össze – díjnyertes – statisztikai atlaszt.

elhangzottokról, valamint az adatgyűjtési munkáról is. Mindkét tárgyalt rovat rendszeresen tartalmazott módszertani anyagokat, egy-egy számban akár többet is. A hazai és a külföldi szakirodalom ismertetését illetően az amerikai folyóirat a brit szaklappal csaknem azonos szintű munkásságot fejtett ki (10-12 ismertetés számonként). A két angolszász kiadvány közötti eltérések közül kiemelendő a *JASA* egy-egy évfolyamának 4 száma mellett megjelentetett kiegészítő kötet (*Supplement*), amely a társaság működésére vonatkozó információkon kívül hosszabb-rövidebb elemzéseket is tartalmazott. A folyóirat – a tematikai elemzés alapján – tehát szorosan a *Journal of the Royal Statistical Society* mellé helyezhető, ugyanakkor sok hasonlóságot mutat a *Magyar Statisztikai Szemlével* is: egyaránt olvashatók benne főbb adatgyűjtésekkel (például az agrárcenzussal vagy a népszámlálással) és a statisztika általános elméleti kérdéseivel foglalkozó tanulmányok, az egyes szakstatisztikai területek eredményeit és módszertanát tárgyaló írások, valamint nemzetközi összehasonlító elemzések is.

5. Konklúzió

Jelen tanulmány alapján nem túlzás kijelenteni, hogy az 1923 és 1948 közötti időszak minden nehézsége ellenére a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal (illetve a lap szerkesztősége) a *Magyar Statisztikai Szemle* megalapítása és kiadása révén jól oldotta meg a hivatalos statisztikai adatokon nyugvó szak- és közérdekű tájékoztatás feladatait. A folyóiratban közölt írások reagáltak a korszak társadalmi és gazdasági problémáira, bemutatták és értelmezték a legfrissebb módszertani változásokat, valamint élénk figyelemmel kísérték a statisztika nemzetközi világának eredményeit és eseményeit, melyben az első világháborút követően mind több magyar statisztikus vett részt. Terjedelmét és minőségét tekintve a kiadvány felvette a versenyt a hozzá hasonló nem hivatalos statisztikai közlönyök tartalmával. Bel- és külföldi kapcsolatrendszerén keresztül közvetve emelte a hivatal presztízsét, emellett nagymértékben hozzájárult a statisztika jelentőségének és hasznosításának pozitív megítéléséhez Magyarországon.

Függelék

A folyóirat bejegyzéseinek osztályozása az F1–F3. táblázatokhoz fűzött megjegyzésekben olvasható főbb elvek meghatározása és figyelembevétele mellett, saját megítélésen alapult.

F1. táblázat

A Magyar Statisztikai Szemlében megjelent írárok száma tárgykör szerint
(Number of studies and other items published in the *Hungarian Statistical Review* by subject)

Év	Általános statisztika	Belkereskedelem	Beruházás, ár- és pénzügyi statisztika	Egészségügy	Építőipar	Gazdaságstatisztika	Idegenforgalom
1923	1		10		1	6	
1924			8			7	
1925		1	20			8	
1926		1	57	2		14	
1927	8	1	17		1	13	
1928	2	1	8		5	20	
1929	3	1	8	3	1	25	1
1930	3	1	9	4	1	26	1
1931	1	3	9	1	1	14	
1932	2	1	7		2	12	1
1933	2		6	1	1	13	2
1934	5		6		1	12	1
1935	1		1		1	13	
1936	1		8		1	12	
1937	1	1	1		1	13	1
1938	1	4	10	2	2	13	2
1939	2		8	1	1	13	
1940	1		9	1	1	13	1
1941			2		1	13	
1942	3		2			10	
1943	2	1				14	
1944			3			10	
1945			2	1		2	
1946	1		2			2	
1947	1		8			6	
1948	1					1	
<i>Összesen</i>	<i>42</i>	<i>16</i>	<i>221</i>	<i>16</i>	<i>22</i>	<i>305</i>	<i>10</i>

A Magyar Statisztikai Szemlében megjelent írások száma tárgykör szerint (folytatás)
(Number of studies and other items published in the *Hungarian Statistical Review* by subject) [continued]

Év	Ipar	Kommunális	Közlekedés, posta, rádió	Kultúra, oktatás, sport, szabadidő	Külkeres- kedelem	Mező- gazdaság	Nemzetközi
1923	4		1	2	14	10	9
1924	4	1	6	2	8	10	23
1925	6	2	2	1	7	9	28
1926	8	2	13	2	15	22	25
1927	11	6	20	6	14	24	35
1928	9	4	14	6	17	31	28
1929	1	2	7	6	15	21	18
1930	8	3	13	4	15	13	19
1931	3	4	13	5	17	15	14
1932	3	6	10	8	8	12	25
1933	4	6	9	1	4	14	24
1934	4	6	10	8	8	6	11
1935	4	6	9	5	7	9	9
1936	4	2	7	5	10	8	9
1937	5	4	8	3	15	10	25
1938	7	7	10	9	11	9	6
1939	1	8	10	3	7	25	19
1940	5	3	8	3	6	10	9
1941	3		4	1	5	6	12
1942	2	2			3		6
1943	4		3	3	2	1	2
1944	3				1		3
1945	3		1	2	2	2	1
1946	4		1			1	4
1947	3	1	4	2	4	9	11
1948	2	1	1			4	1
<i>Összesen</i>	<i>115</i>	<i>76</i>	<i>184</i>	<i>87</i>	<i>215</i>	<i>281</i>	<i>376</i>

Megjegyzés. A kommunális tárgykör a régiókat, megyéket és városokat érintő részletes statisztikai elemzéseket, a nemzetközi tárgykör pedig a témák szerinti nemzetközi vagy jelentős részben nemzetközi kitekintéseket foglalja magában.

A Magyar Statisztikai Szemlében megjelent írások száma tárgykör szerint (folytatás)
(Number of studies and other items published in the *Hungarian Statistical Review* by subject) [continued]

Év	Szervezet	Szociális	Terület és népesség, demográfia	Történet	Konzuli jelentés	Egyéb	Bibliográfia
1923		11	5		15	15	
1924		6	4	1	24	12	
1925		11	5	1	21	11	2
1926		16	5		15	23	22
1927	2	18	9	2	10	27	22
1928	4	14	7	7	15	15	23
1929	2	5	5		11	24	22
1930	2	5	9	2	7	21	23
1931	1	1	11	2		38	23
1932		2	12	3		29	23
1933		4	11	4		21	23
1934	3	4	13	7		10	23
1935	1	5	8	5		21	23
1936		4	13	2		27	24
1937	3	5	12	1		22	25
1938	3	6	15	5		11	18
1939		6	14	2		21	20
1940	1	8	11	1		16	22
1941		9	11			12	22
1942		6	13	3		23	16
1943	3	5	9	3		23	18
1944	1	2	8	2		8	8
1945	1	1	5			3	1
1946	1	1	4			5	3
1947	4	5	6	1		9	11
1948			1			1	1
<i>Összesen</i>	<i>32</i>	<i>160</i>	<i>226</i>	<i>54</i>	<i>118</i>	<i>448</i>	<i>418</i>

Megjegyzés. A szervezet tárgykörhöz a hazai és a külföldi statisztikai szolgálatok/egyesületek/intézetek működését részletesen bemutató írások, valamint az egyéb szervezetek statisztikai jellegű feldolgozásai tartoznak. A választási statisztikáról szóló munkákat a terület és népesség, demográfia, a statisztikatörténet különböző aspektusait tárgyaló tanulmányokat pedig a történet kategória tartalmazza. Egyéb közlemények közé a következők sorolhatók: előszók, helyreigazítások, megemlékezések, nekrológok, kitüntetésekéről, előléptetésekről, jubileumokról, elhalálozásokról, címadományozásokról, kinevezésekről szóló és egyéb hírek, távirati jelentések, külföldi személyi hírek, könyvtári forgalomra vonatkozó beszámolók. Bibliográfiának tekintendők a csupán a kötetek címleírásait tartalmazó bejegyzések, így például a könyvtárba érkező publikációk jegyzékei, a statisztikai hivatal kiadványairól készült tájékoztatók, valamint egyéb kiadványok adatai és tartalomjegyzékei.

A Magyar Statisztikai Szemlében megjelent írások száma tárgykör szerint (folytatás)
 (Number of studies and other items published in the *Hungarian Statistical Review* by subject) [continued]

Év	Folyóirat- szemle	Irodalmi figyelő	Magyar szakirodalom	Összesen
1923	12	39	2	157
1924	9	14	8	147
1925	8	9	1	153
1926	18	40	5	305
1927	12	14	13	285
1928	18	16	19	283
1929	22	20	31	254
1930	16	37	20	262
1931	27	41	36	280
1932	10	28	27	231
1933	13	38	33	234
1934	16	29	37	220
1935	21	35	37	221
1936	18	29	30	214
1937	18	18	31	223
1938	15	19	31	216
1939	11	25	33	230
1940	13	17	80	239
1941	8	11	69	189
1942	6	5	49	149
1943	3	8	49	153
1944	1	6	21	77
1945				27
1946	1	5	6	41
1947	5	20	11	121
1948		3	1	18
<i>Összesen</i>	<i>301</i>	<i>526</i>	<i>680</i>	<i>4 929</i>

Megjegyzés. A folyóiratszemle tárgykörhöz a hazai és a külföldi statisztikai élet szervezéséről, illetve a statisztikai hivatalban történt változásokról szóló bejegyzések mellett egyéb, statisztikai eseményekkel, konferenciákkal, kongresszusokkal és közgyűlésekkel kapcsolatos tudósítások tartoznak. Az irodalmi figyelő témakör öleli fel a külföldi kiadványokról és cikkekről készült beszámolókat, elemzéseket, valamint az azok várható megjelenéséről szóló híreket, a magyar szakirodalom pedig a hazai statisztikai művekről, cikkekről szóló írásokat tartalmazza.

F2. táblázat

A Magyar Statisztikai Szemlében megjelent írások száma jelleg szerint
(Number of studies and other items published in the *Hungarian Statistical Review* by type of publication)

Év	Elemzés	Módszertani közlemény	Egyéb	Összesen
1923	89	3	65	157
1924	101	3	43	147
1925	121	2	30	153
1926	193	4	108	305
1927	187	10	88	285
1928	187	6	90	283
1929	130	6	118	254
1930	141	4	117	262
1931	109	6	165	280
1932	105	9	117	231
1933	100	6	128	234
1934	89	15	116	220
1935	82	3	136	221
1936	82	4	128	214
1937	105	5	113	223
1938	116	5	95	216
1939	115	4	111	230
1940	88	3	148	239
1941	64	4	121	189
1942	45	5	99	149
1943	48	4	101	153
1944	30	3	44	77
1945	21	2	4	27
1946	19	2	20	41
1947	57	8	56	121
1948	9	3	6	18
<i>Összesen</i>	<i>2 433</i>	<i>129</i>	<i>2 367</i>	<i>4 929</i>

Megjegyzés. A könyv- és folyóiratcikk-ismertetések az egyéb kategóriába, a konzuli jelentések az elemzés jellegű írások közé kerültek.

F3. táblázat

A Magyar Statisztikai Szemlében megjelent írások száma a szerzők affiliációja szerint
(Number of studies and other items published in the *Hungarian Statistical Review* by the affiliation of authors)

Év	KSH	Külső	Statisztikai irodalmi figyelő	Egyéb/ nincs adat/ nem egyér- telmű	Összesen
1923	52	2	41	62	157
1924	60	2	19	66	147
1925	42	3	8	100	153
1926	92	8	26	179	305
1927	97	7	8	173	285
1928	105	8	13	157	283
1929	83	7	22	142	254
1930	90	12	39	121	262
1931	122	9	30	119	280
1932	107	15	19	92	233
1933	92	12	40	91	235
1934	102	19	24	75	220
1935	98	13	29	82	222
1936	91	10	22	91	214
1937	109	11	14	89	223
1938	128	8	21	59	216
1939	106	30	28	66	230
1940	107	19	41	72	239
1941	70	13	38	68	189
1942	56	13	25	55	149
1943	55	8	27	63	153
1944	33	5	8	31	77
1945	16	1		12	29
1946	17	2	5	17	41
1947	45	11	15	50	121
1948	8	4		6	18
<i>Összesen</i>	<i>1 983</i>	<i>252</i>	<i>562</i>	<i>2 138</i>	<i>4 935</i>

Megjegyzés. A szerzők személyének meghatározása alapvetően a folyóirat egyes számaiban látható jelek és az egyértelműen beazonosítható monogramok alapján történt, segítségképpen a folyóirat elektronikus archívuma szolgált. Könyv- és folyóiratcikk-ismertetések esetében, ha ismert a szerző, a cikk a megfelelő szerzői (KSH, külső) rovatba került, ellenkező esetben (nem ismert vagy egyértelműen nem beazonosítható szerző) a statisztikai irodalmi figyelő kategóriába. Egy-egy ismertetés külön publikációnak lett elkönyvelve, hiába jelent meg több is egy-egy tétel alatt. A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal szerzői KSH-s szerzőknek minősülnek, csakúgy, mint a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal vezetői (elnökei, igazgatói, aligazgatói, alelnökei) a nyugdíjazásukat követően. A kétszerős cikkek esetében mindkét szerzőnél külön-külön rögzítettük a szerzőséget, ezért a táblázatban a cikkek összes száma magasabb, mint az 1. és 2. táblázatokban.

Levéltári források

- „B” iratgyűjtemény:³² A Hivatal 1949 utáni iratai. B–16: A Statisztikai Szemle szerkesztőségének iratai. 1. doboz. A Statisztikai Szemle szerkesztésével kapcsolatos iratok.
- B–16–1 [1927]: *Konkoly Thege Gyula 19/eln. B. sz. utasítása.* (1927. július 21.)
- B–16–1 [1928]: *Kovács Alajos 3280/eln. sz. utasítása.* (1928. április 17.)
- B–16–1 [1929]: *Kovács Alajos 3929/eln.sz. utasítása.* (1929. november 27.)
- B–16–1 [1930]: *Kovács Alajos 7303/1930. sz. utasítása.* (1930. november 7.)
- B–16–1 [1931]: *Konkoly Thege Gyula 4951/1931. sz. utasítása* (1931. szeptember 18.)
- B–16–1 [1939]: *5901/1939. sz. kérvény Teleki Pál miniszterelnökhöz. A Magyar Statisztikai Szemle hivatalos lappá való minősítése.* (1939. november 19.)
- B–16–1 [1940]: *ad 5901/1939. sz. dokumentum. Bejelentés a Szemle jellegének megváltozásáról.* (1940. március 21.)
- B–16–1 [1945]: *Zentay Dezső 1871/1945. sz. utasítása.* (1945. október 8.)
- B–16–1 [1946]: *Elekes Dezső 5310/1946. sz. utasítása. Értesítés a Szemle újbóli megindulásáról.* (1946. szeptember 16.)

Folyóiratok

- BELÜGYI KÖZLÖNY. 1923. 28. évf. 22. sz. (május 6.) 850. old.
- BORÁSZATI LAPOK. 1923. 55. évf. 13–14. sz. (április 1.) 104. old.
- HIVATALOS KÖZLÖNY. 1923. 31. évf. 9. sz. 122. old.
- KÖZGAZDASÁGI SZEMLE. 1923. 47. évf. III. Közlemények és ismertetések. 237–238. old.
- MAGYAR GYÁRIPAR. 1923. 14. évf. 10–11. sz. 15. old.
- PÉNZÜGYI SZEMLE. 1923. 50. évf. 15. sz. (május 10.) 720. old.
- PESTI NAPLÓ. 1923. 74. évf. 63. sz. (március 18.) 17. old.
- NEMZETI ÚJSÁG. 1923. 5. évf. 66. sz. (március 22.) 10. old.
- VILÁG. 1923. 14. évf. 152. sz. (július 8.) 1–2. old.

Irodalom

- BOKOR G. [1896]: *A magyar hivatalos statisztika fejlődése és szervezete.* Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal. Budapest.
- BUDAY L. [1911]: *A M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal munkássága, 1871–1911.* Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.

³² Az egykori KSH (Központi Statisztikai Hivatal) Levéltár munkatársai által összeállított repertórium-ban használt jelzet. Az egyes levéltári tételekre vonatkozó jelzetek saját szerkesztésűek. A repertórium adatait lásd az Irodalomban.

- DOBROVITS S. [1933]: A Magyar Statisztikai Szemle 10 éves. *Magyar Statisztikai Szemle*. 11. évf. 1. sz. 48–49. old.
- DR. JENEY A. – KOVÁCSNÉ DEMETROVICS K. – SZELTNERNÉ MÜLLER I. (szerk.) [1997]: *Repertórium (1701) 1831–1990*. Központi Statisztikai Hivatal Levéltár. Budapest.
- GYULAY F. [1963]: Adalékok a Statisztikai Szemle történetéhez. *Statisztikai Szemle*. 41. évf. 8–9. sz. 872–879. old.
- JASPERNÉ DARVAS M. – KOVÁCS Cs. [2014]: Elekes Dezső. In: *Rózsa D. (főszerk.): Portrék a magyar statisztika és népeségtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig*. KSH Könyvtár. Budapest. 182–184. old.
- JOURNAL OF THE STATISTICAL SOCIETY OF LONDON [1838]: *Introduction*. Vol. 1. No. 1. pp. 1–5.
- KELETI K. [1867a]: Emlékirat a magyarországi statisztikai hivatal szervezése ügyében. In: *Bokor G. [1896]: A magyar hivatalos statisztika fejlődése és szervezete*. Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal. Budapest. 19–24. old.
- KELETI K. [1867b]: Javaslat a statisztikai szakosztály működésének szervezésére. *Hivatalos statisztikai közlemények*. 1. évf. 1. sz. 5–7. old.
- KELETI K. [1868]: Előszó. *Hivatalos statisztikai közlemények*. 1. évf. 1. sz. I–III. old.
- KELETI K. [1869]: Emlékirat egyúttal javaslat Magyarország hivatalos statisztikájának szervezése tárgyában. *Hivatalos statisztikai közlemények*. 2. évf. 5. sz. 112–125. old.
- KOREN, J. (ed.) [1918]: *The History of Statistics. Their Development and Progress in Many Countries*. MacMillan. New York.
- KSH (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL) [1993]: *Az 1850. és 1857. évi népszámlálás*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- LAKATOS M. [2003]: A Központi Statisztikai Hivatal szervezete és működése, 1867–2002. *Statisztikai Szemle*. 81. évf. 5–6. sz. 466–490. old.
- MAGYAR KIRÁLYI KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL [1943]: A Magyar Statisztikai Szemle 20 éves. *Magyar Statisztikai Szemle*. 21. évf. 1. sz. 51–52. old.
- NÁDUDVARI Z. [2014]: Hunfalvy János. In: *Rózsa D. (főszerk.): Portrék a magyar statisztika és népeségtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig*. KSH Könyvtár. Budapest. 322–323. old.
- PÁSZTOR A. – THIRRING L. [2014]: Thirring Gusztáv. In: *Rózsa D. (főszerk.): Portrék a magyar statisztika és népeségtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig*. KSH Könyvtár. Budapest. 699–702. old.
- ROSENBAUM, S. [2001]: Precursors of the Journal of the Royal Statistical Society. *Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)*. Vol. 50. No. 4. pp. 457–466.
- STIGLER, S. M. [1988]: A look backward on the occasion of the centenary of JASA. *Journal of the American Statistical Association*. Vol. 83. No. 403. pp. 583–587.
- SZABÓKY A. [1923]: Előszó. *Magyar Statisztikai Szemle*. 1. évf. 1–2. sz. 1–2. old.
- THIRRING G. [1927]: *Akadémiánk és a hazai statisztika*. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.
- TOLDY F. [1861]: Előszó. *Statisztikai Közlemények*. 1. évf. 1. sz. I–III. old.
- VISI LAKATOS M. [2002]: Egy „szakközlöny” születése. *Statisztikai Szemle*. 80. évf. 12. sz. 1097–1112. old.